

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»
Кафедра права, національної безпеки та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота магістра

на тему

ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО: МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ
ГРОМАД ДО ПРОЦЕСІВ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НА ПРИКЛАДІ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав студент 2 курсу,
групи ППГЗ-2-24
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічна політика та управління в
умовах гібридних загроз»
_____ Вячеслав ЛЕГЕНЬКИЙ

Науковий керівник роботи:
доктор юридичних наук, професор
_____ Лариса ВЕЛИЧКО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ДЕРЖАВИ	12
1.1 Концептуальні основи публічно-громадського партнерства в контексті післявоєнної відбудови.....	12
1.2 Методологія дослідження механізмів залучення громад до процесів відновлення	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРАЩИХ ПРАКТИК ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ДЕРЖАВИ.....	31
2.1 Європейський досвід післявоєнної відбудови за участю громад: практики країн ЄС та Балтії.....	31
2.2 Вітчизняний досвід залучення громад до відбудови: аналіз перших кроків	41
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАД ДО ПРОЦЕСІВ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	53
3.1 Оцінка сучасного стану залучення громад до відбудови у Харківській області: досвід для України	53
3.2 Розробка ефективної моделі публічно-громадського партнерства для післявоєнного відновлення Харківської області.....	61
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року спричинило безпрецедентні руйнування інфраструктури, економіки та соціального капіталу країни, поставивши перед державою та суспільством завдання післявоєнної відбудови надзвичайної складності. За даними Світового банку, станом на грудень 2024 року, загальні потреби у відновленні та реконструкції України оцінюються у 524 мільярди доларів США, що майже втричі перевищує ВВП країни. Масштаб руйнувань та обмеженість державних ресурсів роблять неможливим відбудову виключно силами центральної влади, актуалізуючи питання залучення місцевих громад, громадянського суспільства та приватного сектору до процесів відбудови.

Харківська область, перебуваючи на передовій лінії протистояння, зазнала найбільших руйнувань серед регіонів, що не перебувають під повною окупацією. Понад 30 тисяч об'єктів інфраструктури зруйновано, десятки громад залишаються під постійними обстрілами, мільйони людей змушені були покинути свої домівки. Водночас саме на Харківщині виникають унікальні практики залучення громад до відбудови, що формуються в умовах активних бойових дій та потребують наукового осмислення.

Слід зазначити, що наявна система управління відбудовою в Україні характеризується високим ступенем централізації, недостатньою координацією між різними рівнями влади, обмеженістю механізмів участі громад у прийнятті рішень та слабкою підзвітністю. Відсутність чіткого правового статусу громадських організацій як партнерів у відбудові, функціональне дублювання між донорськими програмами, недостатня прозорість розподілу коштів та обмежені канали громадської участі створюють серйозні перешкоди для ефективної післявоєнної відбудови.

Актуальність даного дослідження обумовлена нагальною потребою узагальнення унікального досвіду воєнного часу, критичного аналізу наявних

механізмів публічно-громадського партнерства у відбудові та розробки нових науково-практичних обґрунтованих рекомендацій щодо їх удосконалення.

Ефективна система публічно-громадського партнерства є необхідною умовою не лише для успішної відбудови зруйнованих територій, але й для формування стійкого та інклюзивного соціального капіталу, зміцнення довіри між владою та громадянами, а також для забезпечення демократичного та прозорого характеру післявоєнного відновлення.

Стан наукової розробки проблеми. Проблематика публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові перебуває у фокусі наукової уваги багатьох українських та зарубіжних дослідників, однак комплексні дослідження механізмів залучення громад до цього процесу, в тому числі на прикладі Харківської області і особливо в умовах активних бойових дій, досі залишаються фрагментарними.

Так, теоретико-концептуальні засади публічно-приватного та публічно-громадського партнерства в Україні розроблялися Іоновою Н.Ф., яка досліджує вдосконалення інституційних основ партнерства та визначає ключові виклики для розвитку партнерських відносин між державою та недержавними акторами. Оболендський О. пропонує нові моделі публічно-приватного партнерства, адаптовані до специфіки постконфліктного стану України, аналізуючи можливості імплементації міжнародних практик. Transparency International Ukraine систематично аналізує реформування законодавства у сфері партнерства, виявляючи корупційні ризики та перспективи розвитку цього інституту в умовах війни, а Іванов А.О. досліджує законодавчі новації у сфері публічно-приватного партнерства, виявляючи прогалини та суперечності у правовому регулюванні.

В свою чергу, Центр реформ і реформування розробив комплексну стратегію розвитку публічно-приватного партнерства в Україні, визначаючи пріоритетні напрями реформування та інституційні механізми підтримки.

Роль громад у процесах відбудови та механізми їхнього залучення досліджуються у працях Гнатюка О.П., який аналізує форми участі громад у

прийнятті рішень та створення економічних стимулів для громадської активності. Вороненко А.В. приділяє увагу відновленню та розвитку громадських ініціатив у регіонах України, документуючи різноманітні практики низової мобілізації та самоорганізації. Олексюк І.М. досліджує співпрацю влади та громадськості під час відновлення, виявляючи ефективні моделі партнерства та бар'єри для взаємодії, а Литвинова О.І. – механізми залучення громад у процеси відновлення, аналізуючи інструменти партисипації та їхню ефективність у постконфліктних умовах.

Зокрема, Максименко М.М. вивчає партисипативне управління у відновлювальних процесах, обґрунтовуючи важливість інклюзивного підходу та реальних повноважень громад. Тарасова Н.П. досліджує різноманітні форми залучення громадян до процесів відновлення, систематизуючи механізми громадської участі від консультацій до спільного прийняття рішень.

Управлінські та інституційні аспекти постконфліктної відбудови аналізуються у роботах Гончарука Н.Г., Петрової І.П., Коваленко Т.С., Кравченко М.І. та ін. Науковий центр України підготував аналітичний звіт про відновлення громадських інституцій, який систематизує виклики та можливості для розбудови спроможності громадського сектору в умовах війни.

ОЕСД розробила настанови щодо участі громадян у процесах прийняття рішень, визначивши кращі практики залучення населення до постконфліктного відновлення на основі досвіду різних країн. UNDP створила фундаментальні дослідження ролі громадянського суспільства у післявоєнній реконструкції, систематизувавши міжнародний досвід від Балканів до Африки. World Bank розробив методологію аналізу публічно-приватного партнерства у післявоєнній відбудові, створивши практичні інструменти оцінки ефективності та управління ризиками.

European Commission підготувала інвестиційний фреймворк для підтримки відновлення України з бюджетом понад 50 мільярдів євро, який базується на принципах прозорості та залучення місцевих спільнот. WHO досліджує публічно-приватні партнерства для розвитку інфраструктури охорони здоров'я у

європейських країнах, визначаючи моделі, придатні для постконфліктних контекстів. Міністерство розвитку громад та територій України розробило План для Ukraine Facility, який визначає механізми координації міжнародної допомоги та залучення громад до процесів відбудови на національному та регіональному рівнях. Портал «Децентралізація» систематизує практичний досвід українських громад у реалізації реформи децентралізації та участі у відбудові, створюючи доступну базу даних кейсів для обміну досвідом.

Незважаючи на значну кількість досліджень окремих аспектів даної проблематики, аналіз наукової літератури виявляє кілька критичних прогалин. По-перше, відсутні комплексні роботи, які б системно аналізували механізми публічно-громадського партнерства у відбудові саме Харківської області в умовах активних бойових дій та постійних обстрілів. По-друге, практично відсутні дослідження, які узагальнюють досвід конкретних громад Харківщини: Роганської, Куп'янської, Циркунівської та інших у період 2022-2025 років, аналізуючи як успішні практики, так і системні виклики.

На цей час бракує науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації системи залучення громад до відбудови саме на регіональному рівні з урахуванням специфіки прикордонних територій, а також недостатньо досліджена взаємодія між різними акторами відбудови (обласною владою, місцевим самоврядуванням, громадськими організаціями, міжнародними донорами) на прикладі конкретного регіону. Саме заповнення цих прогалин визначає актуальність і практичну значущість даного дослідження.

Метою роботи є комплексний аналіз механізмів публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області в умовах війни та розробка науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо їх стратегічного вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- узагальнити теоретико-концептуальні засади публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, уточнити термінологічний апарат та розкрити роль громад у процесах реконструкції;
- дослідити міжнародний та вітчизняний досвід публічно-

громадського партнерства у відбудові шляхом компаративного аналізу практик різних країн та регіонів України;

– проаналізувати інституційну систему залучення громад до відбудови Харківської області, визначити структуру, повноваження та координацію відповідальних органів;

– вивчити практики та інструменти публічно-громадського партнерства у відбудові конкретних громад Харківської області у період 2022-2025 років;

– виявити ключові виклики та проблеми функціонування механізмів залучення громад до відбудови Харківщини;

– розробити ефективну модель публічно-громадського партнерства для післявоєнної відбудови Харківської області.

Об'єктом дослідження є публічно-громадське партнерство у післявоєнній відбудові регіонів України.

Предметом дослідження є механізми публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області в умовах війни та повоєнний період.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, застосування яких здійснювалося відповідно до специфіки кожного етапу дослідження.

Метод термінологічного аналізу застосовано для уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, розмежування понять «публічно-громадське партнерство», «публічно-приватне партнерство», «участь громад», «партисипація», «громадська участь» тощо, що дозволило забезпечити понятійну визначеність та термінологічну коректність роботи (підрозділ 1.1). *Системний підхід* використано для комплексного дослідження публічно-громадського партнерства як цілісної системи взаємопов'язаних елементів, дозволивши виявити системні властивості та зв'язки. *Історичний метод* застосовано для вивчення генезису концепції публічно-громадського партнерства у світовій практиці та в Україні, що дозволило простежити

трансформацію різних підходів (підрозділ 1.2).

Компаративний аналіз використано для порівняльного дослідження міжнародного досвіду публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, зокрема практик країн Західних Балкан, Північної Ірландії, країн Балтії та інших регіонів, що пройшли через конфлікти, дозволивши виявити успішні моделі та практики, придатні для адаптації до українського контексту (підрозділ 2.1). *Метод узагальнення* використано для систематизації різноманітних підходів до залучення громад до відбудови у міжнародній практиці та формулювання загальних закономірностей і принципів ефективного публічно-громадського партнерства. *Критичний аналіз* застосовано для виявлення обмежень та недоліків різних моделей партнерства (підрозділ 2.2).

Інституційний аналіз використано для дослідження формальних та неформальних інститутів, що забезпечують залучення громад до відбудови Харківської області, їх структури, повноважень та взаємодії, що дозволило виявити інституційні прогалини та дублювання функцій (підрозділ 3.1). *Структурно-функціональний аналіз* застосовано для визначення функцій різних суб'єктів у системі публічно-громадського партнерства (обласної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, міжнародних донорів), що допомогло ідентифікувати проблеми координації діяльності. *Нормативно-правовий аналіз* використано для вивчення законодавчої бази публічно-громадського партнерства у відбудові, виявлення прогалин та суперечностей у правовому регулюванні (підрозділ 3.1).

Метод документального аналізу застосовано для вивчення офіційних документів, стратегій, програм, звітів органів влади та міжнародних організацій щодо відбудови Харківської області, що забезпечило емпіричну базу дослідження (підрозділ 3.1). *Метод кейс-стаді* використано для поглибленого аналізу конкретних практик публічно-громадського партнерства у відбудові Роганської, Куп'янської та Циркунівської громад, що дозволило виявити специфічні виклики та успішні практики на локальному рівні (підрозділ 3.2). *Метод моніторингу* застосовано для відстеження та аналізу діяльності громад

Харківської області у сфері відбудови у період 2022-2025 років, що забезпечило актуальність емпіричних даних.

Проблемно-орієнтований аналіз застосовано для виявлення та систематизації ключових викликів та проблем функціонування механізмів публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області, що дозволило структурувати виявлені недоліки за тематичними блоками (підрозділ 3.1). *SWOT-аналіз* використано для комплексної оцінки сильних і слабких сторін існуючої системи залучення громад до відбудови, можливостей та загроз її розвитку, що забезпечило стратегічне бачення перспектив розвитку. *Метод експертних оцінок* застосовано для оцінювання ефективності різних інструментів та практик публічно-громадського партнерства (підрозділ 3.2).

Метод стратегічного планування використано для визначення пріоритетних напрямів розвитку системи публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області з урахуванням обмежених ресурсів, активних бойових дій та актуальних викликів. *Метод моделювання* застосовано для розробки моделі оптимізованої системи залучення громад до відбудови, що візуалізує бажану майбутню конфігурацію партнерських відносин. *Метод прогнозування* використано для визначення перспективних тенденцій розвитку публічно-громадського партнерства у післявоєнний період та відповідних механізмів його підтримки. *Метод системного синтезу* застосовано для формулювання комплексу взаємопов'язаних стратегічних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів публічно-громадського партнерства (підрозділ 3.2).

Комплексне застосування зазначених методів дозволило забезпечити всебічність та об'єктивність даного дослідження механізмів публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області в умовах війни та повоєнний період.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають конкретне практичне застосування у декількох ключових сферах:

У науково-дослідній сфері матеріали роботи формують теоретичну основу для подальших наукових досліджень механізмів залучення громад до

післявоєнної відбудови, створюючи аналітичні рамки для майбутніх студій, а узагальнений досвід відбудови Харківської області в умовах активних бойових дій становить цінний емпіричний матеріал та збагачує академічну дискусію унікальними українськими кейсами. Запропонована модель оптимізованої системи публічно-громадського партнерства слугує аналітичним інструментом у подальших дослідженнях механізмів участі громад у процесах регіонального розвитку. Комплексний аналіз міжнародного досвіду створює базу для міжнародних порівняльних досліджень.

У практичній діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування результати дослідження надають Міністерству розвитку громад та територій України аналітичну основу при розробці та вдосконаленні стратегічних документів з питань відбудови та залучення громад, зокрема при оновленні Державної стратегії регіонального розвитку. Харківська обласна військова адміністрація, Харківська обласна рада та органи місцевого самоврядування громад області отримують конкретні практичні рекомендації, які можна використати при вдосконаленні механізмів залучення населення до відбудови.

Виявлені проблеми координації між різними суб'єктами дозволять цілеспрямовано зосередити зусилля на усуненні конкретних інституційних недоліків через створення координаційних платформ. Міжнародні донорські організації мають можливість використати результати роботи при плануванні програм підтримки відбудови Харківської області, адаптуючи міжнародні практики до локального контексту.

У навчальному процесі матеріали дослідження можуть бути інтегровані закладами вищої освіти при викладанні дисциплін «Публічне управління та адміністрування», «Регіональний розвиток», «Міське самоврядування», «Стратегічне планування розвитку територій», «Публічне управління на деокупованих територіях», збагачуючи їх актуальними регіональними кейсами.

Результати дослідження можуть бути включені до програм підготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців у Національному агентстві

України з питань державної служби, ННІ «Інституті державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, зокрема для фахівців з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування та комунікації з громадськістю. Узагальнені практики публічно-громадського партнерства можуть бути використані на практичних заняттях та тренінгах для представників територіальних громад та громадських організацій, а також працівників органів місцевого самоврядування.

Матеріали роботи можуть бути використані при підготовці навчально-методичних посібників, монографій, наукових статей з проблематики публічно-громадського партнерства у відбудові, при розробці нових освітньо-професійних програм магістрів публічного управління та адміністрування, а також підготовки фахівців у сфері регіонального розвитку, місцевого самоврядування та громадської участі, формуючи навчальні плани та програми дисциплін.

Аналіз кейсів відбудови Харківської області може бути використаний у навчальному процесі як практичний матеріал для вивчення післявоєнної відбудови на конкретних прикладах українського досвіду.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати роботи обговорювалися на засіданні кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інституту державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна і можуть бути використані в подальшому в науковій діяльності кафедри.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ДЕРЖАВИ

1.1 Концептуальні основи публічно-громадського партнерства в контексті післявоєнної відбудови

Післявоєнна відбудова, будучи багатовимірним процесом відновлення державних інституцій та економічної інфраструктури потребує залучення всіх сегментів суспільства до створення нової моделі співіснування. Дане питання постійно знаходиться в полі зору науковців, зокрема, Марченко Є.А., аналізуючи сутність постконфліктних трансформацій, наголошує, що відбудова являє собою не лише фізичне відновлення зруйнованої інфраструктури, але й більш глибоке відтворення системи публічного управління та соціального капіталу громад, здатних до самоорганізації та колективних дій у нових реаліях [46], а Полчанов А.Ю., обґрунтовуючи системний підхід до постконфліктних процесів, розглядає відбудову після конфліктів як комплексну систему, що охоплює реформування державних інституцій, посилення безпеки та впровадження механізмів громадської участі на всіх рівнях прийняття рішень [56]. Ця системність, на думку авторів, пронизуюча всі виміри суспільного життя, передбачає узгоджену взаємодію різних акторів, що виходить за межі традиційних моделей державного управління та вимагає нових форм партнерства між владою, бізнесом та громадянським суспільством.

Концептуалізація публічно-громадського партнерства як механізму післявоєнного відновлення базується на визнанні обмежень виключно державоцентричного підходу до відбудови, що домінував у попередніх десятиліттях. Так, Іваненко І.С., досліджуючи еволюцію державного управління

в кризових умовах, аргументує необхідність переорієнтації публічного управління у постконфліктний період на децентралізацію, активне партнерство з місцевими громадами та цілеспрямоване стимулювання соціальної згуртованості [32].

Аналітична записка Центру стратегічних досліджень, присвячена принципам відбудови України, підкреслює, що ефективна відбудова вимагає міжсекторального партнерства та застосування інноваційних моделей публічного управління, які базуються на принципах прозорості та залучення громад до прийняття рішень на всіх етапах планування та реалізації відновлювальних проєктів [24]. Зокрема, Кірін Р.С., досліджуючи правове забезпечення безпеки на післявоєнних територіях, доводить необхідність створення інтегрованої системи правового регулювання, що враховує особливості регіонального контексту та забезпечує участь громадськості у безпекових практиках як невід'ємний елемент відбудови довіри між державою та населенням [35]. Це особливо актуально для територій, що зазнали тривалої окупації та систематичного руйнування інституцій довіри.

Теоретичні основи партисипативного управління, закладені у вітчизняній науці Тихомировою Є.Б., визначають залучення громадян до планування та контролю реалізації програм відбудови як ключовий чинник легітимності державної політики в умовах постконфлікту, коли традиційні джерела авторитету влади є підірваними [63], а Ковальчук Л.В. та Петренко В.В., вивчаючи нові форми публічно-громадської взаємодії, демонструють, що публічно-громадське партнерство забезпечує створення ефективних механізмів реагування на кризові та післявоєнні ситуації, посилюючи довіру до влади через інституціоналізацію каналів комунікації та спільного прийняття рішень [37].

В свою чергу, Білоус О.Д., аналізуючи сучасний стан партнерських відносин в Україні, наголошує, що формування ефективної моделі публічно-громадського партнерства повинно спиратися на принципи відкритості та прозорого розподілу ресурсів у регіональному відновленні, що особливо актуально в умовах обмежених бюджетних можливостей та необхідності

пріоритизації напрямків відбудови [20].

Міжнародний досвід післявоєнного відновлення, накопичений протягом останніх трьох десятиліть, переконливо демонструє критичну важливість залучення місцевих громад до процесів відбудови. Це підтверджують наукові дослідження, а саме: Андрійчук Т.В., досліджуючи роль недержавних акторів у відновленні, підкреслює, що активна участь громадських організацій у процесах відбудови сприяє підвищенню прозорості та дієвості управлінських рішень, створюючи додаткові механізми контролю та моніторингу використання ресурсів [19].

Практика країн Західних Балкан після конфліктів 1990-х років, досвід постконфліктної реконструкції країн Близького Сходу та Африки демонструють, що програми відбудови, які ігнорували локальний контекст та не забезпечували реальної участі громад у прийнятті рішень, характеризувалися низькою ефективністю, високим рівнем корупції та нестійкістю досягнутих результатів. Навпаки, ті ініціативи, що базувалися на принципах партисипативності та спиралися на місцевий соціальний капітал, демонстрували вищу результативність та створювали основу для довгострокового сталого розвитку територій.

Законодавче забезпечення механізмів партнерства у післявоєнній відбудові набуло нового імпульсу з прийняттям у березні 2025 року Верховною Радою України оновленого Закону про публічно-приватне партнерство, що визначає цей інструмент як ключовий для мобілізації інвестицій та ресурсів для реалізації програм постконфліктної відбудови [22]. Stepanenko R., аналізуючи трансформацію правового поля в Україні, характеризує цей законодавчий прорив у галузі публічно-приватного партнерства як потужний інструмент залучення приватних інвестицій у нову хвилю післявоєнної реконструкції, що створює правові рамки для довгострокової співпраці між державним та приватним секторами [9].

Ukrainian Chamber of Commerce, оцінюючи перспективи застосування нового законодавства, наголошує, що створений інноваційний правовий

фундамент дозволяє забезпечити швидку та прозору реалізацію масштабних відновлюваних проєктів, розширюючи сферу застосування механізмів партнерства практично на всі галузі економіки [12].

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика моделей партнерства у післявоєнній відбудові

<i>Критерій порівняння</i>	<i>Публічно-приватне партнерство</i>	<i>Публічно-громадське партнерство</i>	<i>Гібридна інтегрована модель</i>
Ключові актори	Органи державної влади, приватний бізнес-сектор	Органи публічної влади, громадські організації, місцеві ініціативи	Держава, бізнес-структури, організації громадянського суспільства
Основна мета співпраці	Економічна ефективність, залучення інвестицій	Соціальна згуртованість, легітимність рішень, розвиток громад	Комплексний сталий розвиток територій
Джерела ресурсів	Приватні фінансові інвестиції, державне співфінансування	Волонтерська праця, експертиза НУО, грантове фінансування	Множинні джерела: приватні, державні, донорські, громадські
Механізми контролю	Контрактні зобов'язання, фінансовий аудит	Громадський моніторинг, публічна звітність, участь у комісіях	Багаторівневий контроль з участю всіх стейкхолдерів
Часові горизонти	Середньо- та довгострокові проєкти (5-30 років)	Короткострокові ініціативи та довгострокова співпраця	Гнучкі часові рамки залежно від специфіки проєкту
Основні переваги	Швидка мобілізація капіталу, професійний менеджмент	Високий рівень довіри населення, соціальна підтримка	Синергетичний ефект, комплексність підходу
Ключові ризики	Корупція, комерціалізація публічних благ	Обмеженість фінансових ресурсів, непрофесіоналізм	Складність координації множинних акторів

Джерело: розробка автора.

Представлена порівняльна таблиця систематизує ключові характеристики трьох моделей організації партнерства і демонструє принципові відмінності у підходах до післявоєнного відновлення. Публічно-приватне партнерство, яке орієнтовано переважно на залучення фінансових ресурсів приватного сектору та забезпечення економічної ефективності проєктів, дозволяє досягти швидкості реалізації масштабних інфраструктурних проєктів завдяки професійному менеджменту та значним капітальним вкладенням, проте несе ризики комерціалізації публічних благ та недостатньої уваги до соціального виміру

відбудови.

Публічно-громадське партнерство, що акцентує увагу на залученні організацій громадянського суспільства та місцевих ініціатив до процесів прийняття рішень, створює міцніший соціальний фундамент для відбудови через забезпечення легітимності рішень та довіри населення, проте обмежене у фінансових ресурсах та може страждати від недостатнього професіоналізму окремих учасників.

Гібридна інтегрована модель, що поєднує елементи обох підходів та залучає державу, бізнес і громадянське суспільство до спільної роботи на засадах рівноправності, видається найперспективнішою для українського контексту післявоєнної відбудови, оскільки дозволяє використовувати фінансовий потенціал приватного сектору, управлінські можливості держави та соціальний капітал громад, створюючи синергетичний ефект комплексного розвитку територій.

Критичний аналіз законодавчих змін у сфері публічно-приватного партнерства, проведений Transparency International Ukraine на основі вивчення міжнародного досвіду, виявляє як позитивні інновації, так і потенційні ризики нової правової рамки. Організація, яка спеціалізується на питаннях прозорості та підзвітності, підкреслює, що впровадження найкращих світових стандартів у сфері державно-приватного партнерства допоможе забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність повоєнної відбудови України, проте успіх залежить від якості імплементації законодавства на практиці та здатності держави протистояти корупційним ризикам, особливо актуальним в умовах надходження значних обсягів міжнародної допомоги [16]. Obolenskyi O., досліджуючи локальні виміри партнерства, аргументує, що побудова партнерських відносин на локальному рівні дозволяє врахувати специфіку громад і сприяє стійкому розвитку територій після конфлікту, створюючи основу для довгострокового економічного зростання та соціальної стабільності [7], а Kinstellar, аналізуючи виклики відбудови критичної інфраструктури, слушно наголошує, що якість інституціонального середовища та здатність держави до ефективної координації

партнерства стануть визначальними факторами у відновленні інфраструктури, без якої неможливий економічний розвиток та повернення населення на звільнені території [6].

Концептуальна модель публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, розроблена на основі аналізу вітчизняних та міжнародних практик, включає декілька взаємопов'язаних компонентів:

1) інституційний компонент, що охоплює нормативно-правову базу партнерства, організаційні структури координації між різними рівнями влади та секторами, чітко визначені процедури прийняття рішень та механізми вирішення конфліктів між учасниками партнерства;

2) ресурсний компонент, що включає фінансові ресурси (бюджетні кошти, донорську допомогу, приватні інвестиції, краудфандинг), людські ресурси (державних службовців, волонтерів, експертів з різних галузей) та матеріальні ресурси (обладнання, технології, існуючу інфраструктуру);

3) процесуальний компонент, що деталізує етапи планування (діагностику потреб, визначення пріоритетів, розробку стратегій відбудови), реалізації (виконання конкретних проєктів, поточну координацію дій, гнучку адаптацію до змін) та оцінювання (моніторинг прогресу, регулярну звітність, оцінку досягнутого ефекту);

4) комунікаційний компонент, що визначає канали взаємодії (консультативні ради, громадські слухання, онлайн-платформи для діалогу), формати діалогу (публічні дискусії, робочі групи, круглі столи з різними стейкхолдерами) та інформаційне забезпечення (прозорість даних, вільний доступ до інформації, оперативний зворотний зв'язок);

5) ціннісний компонент, що закріплює принципи співпраці (довіру, взаємну відповідальність, солідарність у досягненні спільних цілей), норми взаємодії (рівність усіх учасників, повагу до різних позицій, відкритість до діалогу) та цілі партнерства (спільне благо, сталий розвиток, соціальну справедливість).

Нам імпонує позиція Шевченко М.А., який вивчаючи практики

партисипативного управління на місцевому рівні, демонструє, що місцеве самоврядування успішно реалізує партисипативний підхід через системне залучення жителів до прийняття управлінських рішень щодо відбудови територій, створюючи нові інституційні механізми участі громадян, що виходять за межі традиційних виборчих процедур [66]. Гулій М., аналізуючи взаємозв'язок між партнерством та якістю відбудови, доводить, що інклюзивне партнерство підвищує якість політики відбудови, сприяючи формуванню консенсусу між владою, бізнесом і громадськістю навіть у складних ситуаціях розбіжності інтересів та обмежених ресурсів [30].

Цікавою також є позиція Рубан В.П., який досліджуючи інституційні аспекти взаємодії, наголошує, що розвиток міцної інституційної бази партнерства забезпечує сталість і прогнозованість процесів постконфліктної реконструкції, створюючи умови для довгострокового планування та безпечного інвестування [61], а Деменко О.О., вивчаючи роль громадянського суспільства, підкреслює, що цілеспрямоване залучення неурядових організацій у процесах відбудови допомагає підвищити рівень довіри до публічних інститутів і забезпечити стабільність політики реконструкції навіть при зміні політичного керівництва [31].

Звернемо увагу на те, що виклики реалізації партисипативних підходів у післявоєнних регіонах, що зазнали тривалого періоду руйнування соціальних зв'язків, є численними та специфічними для кожної території. Підтвердженням даної тези є позиція Орловської Л.Д., яка досліджуючи перешкоди участі громадян, аргументує, що систематичне залучення громадян до прийняття рішень допомагає адаптувати інституційні механізми до локальних потреб відбудови, проте вимагає значних зусиль щодо подолання психологічних травм населення, відновлення підірваного соціального капіталу та створення атмосфери довіри між різними групами мешканців [52]. На підтримку також виступає Тарасова Н.П., яка аналізуючи умови успішної партисипації, наголошує, що дієва система залучення громадян забезпечує відповідність відбудовчих рішень реальним очікуванням громади та сприяє їх успішній

реалізації, знижуючи ризики соціальних конфліктів та масового опору населення непопулярним заходам [62].

Слід погодитись і з Литвиною О.І., яка вивчаючи роль цифрових технологій у комунікації, підкреслює, що створення доступних електронних платформ для комунікації держави й громади є ключовим чинником сучасної політики партисипативного управління, особливо в умовах високої внутрішньої міграції та територіальної розпорошеності постраждалих громад [43].

Проаналізувавши концептуальні основи публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, розглянуті через призму вітчизняних та міжнародних досліджень, можна стверджувати, що вони формують теоретичний фундамент для розуміння складної взаємодії між державою, громадянським суспільством, бізнесом та міжнародними донорами у процесі відновлення зруйнованих територій.

Систематичний аналіз наукової літератури та новітніх законодавчих актів переконливо демонструє, що успішна відбудова вимагає не лише масштабних фінансових інвестицій та передової технічної експертизи, але й активної участі місцевих громад, які є носіями унікальних знань про специфічні потреби територій та можуть забезпечити легітимність і довгострокову сталість проєктів відновлення.

Міжнародний досвід країн, що пройшли через післявоєнні трансформації, переконливо підтверджує, що найефективнішими виявляються ті програми відбудови, які послідовно базуються на принципах партисипативності, прозорості, спільної відповідальності та інклюзивності, створюючи синергію між різними секторами суспільства та успішно інтегруючи економічні, соціальні та інституційні аспекти відновлення.

1.2 Методологія дослідження механізмів залучення громад до процесів відновлення

Методологічні підходи до дослідження механізмів залучення громад до післявоєнної відбудови, що розвиваються у сучасній науці публічного управління, вимагають комплексного інструментарію, здатного охопити різноманітні аспекти цього багатовимірного феномену. Так, Кравченко М.І., розробляючи інструменти оцінювання ефективності партнерства, пропонує систему методів оцінки публічно-громадського партнерства, яка включає як кількісні показники економічної результативності та фінансової ефективності, так і якісні індикатори соціального впливу та інституційних змін, враховуючи специфіку постконфліктного контексту та об'єктивну обмеженість статистичних даних у кризових регіонах [38]. Методологія дослідження має базуватися на міждисциплінарному підході, який органічно інтегрує різноманітні інструменти публічного управління, соціології, економіки, політичних наук та конфліктології для створення цілісного та багатовимірного розуміння процесів партнерства.

Підтвердженням слугує позиція Кривенко А.В., який аналізуючи практики залучення громадськості до регіональної відбудови, виділяє механізми участі громадськості у відбудові регіонів України, підкреслюючи, що активне залучення громадськості до стратегічного планування сприяє запобіганню потенційних конфліктів і суттєво підсилює колективну відповідальність за досягнуті результати реконструкції [40].

Концептуальна рамка дослідження, сформована на перетині різних наукових дисциплін та практичного досвіду, базується на інтеграції декількох методологічних парадигм, що взаємно доповнюють одна одну. Перша парадигма – це системний підхід, запропонований та обґрунтований Полчановим А.Ю який розглядає післявоєнне відновлення як цілісну систему взаємопов'язаних елементів, де зміна одного компонента неминуче впливає на функціонування інших частин системи [56].

Друга парадигма,- партисипативний підхід, теоретично обґрунтований Тихомировою Є.Б., яка акцентує увагу на активній і свідомій ролі громад у процесах суспільної трансформації, відкидаючи патерналістські моделі управління [63].

Третя парадигма,- інституційний підхід, детально розвинений Рубаном В.П., що фокусується на визначальній ролі формальних та неформальних інститутів у забезпеченні ефективної та тривалої взаємодії між різними акторами відбудови [61].

Крім того, Литвинова О.І., досліджуючи цифрові аспекти комунікації, підкреслює важливість сучасних інформаційних платформ у процесах залучення громад, наголошуючи на критичній ролі цифрових інструментів для забезпечення прозорості процедур, оперативної комунікації та широкої доступності інформації [44].

Слід також зазначити, що методи збору емпіричних даних у дослідженні механізмів залучення громад, що використовуються сучасними дослідниками, включають різноманітні якісні та кількісні інструменти, кожен з яких має свої переваги та обмеження:

- глибинні напівструктуровані інтерв'ю з представниками органів влади різних рівнів, лідерами громадських організацій та звичайними мешканцями деокупованих територій для виявлення індивідуальних наративів та суб'єктивного досвіду;

- фокус-групи, організовані за принципом гомогенності учасників, для виявлення колективних уявлень про процеси відбудови, спільних цінностей та групових бар'єрів для активної участі;

- масові соціологічні опитування, що проводяться на репрезентативних вибірках, для отримання статистично валідних даних про рівень залучення громад, ступінь їхньої задоволеності процесами відновлення та готовність до подальшої активної участі;

- систематичний аналіз документів (стратегічних планів, програм розвитку, фінансових звітів, протоколів засідань координаційних органів) для

виявлення формальних механізмів партнерства та їх еволюції у часі;

– включене спостереження за роботою консультативних рад, громадських слухань та інших публічних форумів участі для розуміння реальної динаміки взаємодії між акторами;

– поглиблені кейс-стаді окремих успішних та неуспішних проєктів партнерства для ідентифікації конкретних факторів успіху та специфічних перешкод у різних контекстах;

– порівняльний аналіз міжнародного досвіду післявоєнного відновлення для адаптації перевірених кращих практик до особливостей українського контексту з урахуванням культурних, інституційних та історичних відмінностей.

Системно це виглядає так: (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Методологічний інструментарій дослідження публічно-громадського партнерства

<i>Рівень аналізу</i>	<i>Методи дослідження</i>	<i>Інструменти збору даних</i>	<i>Очікувані результати</i>	<i>Періодичність застосування</i>
Макрорівень (національний)	Аналіз державної політики, контент-аналіз законодавства, макроекономічний аналіз	Нормативно-правові акти, стратегічні документи, національна статистика	Виявлення інституційних рамок партнерства, національних пріоритетів відбудови	Щорічно або при зміні законодавства
Мезорівень (регіональний)	Порівняльний аналіз регіонів, статистичний аналіз, картографування проєктів	Регіональна статистика, звіти органів влади, бази даних проєктів відбудови	Оцінка ефективності різних моделей взаємодії, виявлення кращих практик	Щопівроку з порівнянням динаміки
Мікрорівень (громада)	Етнографічні методи, кейс-стаді, мережевий аналіз, партисипаторне дослідження	Інтерв'ю, спостереження, фокус-групи, аналіз соціальних мереж	Глибоке розуміння практик та культурних бар'єрів участі	При виникненні нових ініціатив
Індивідуальний рівень	Опитування населення, біографічний метод,	Структуровані анкети, життєві історії, шкали вимірювання довіри	Виявлення індивідуальних мотивацій, психологічних бар'єрів участі	Щоквартально для моніторингу змін

	психологічне тестування			

Джерело: розробка автора.

Представлена методологічна рамка, що систематизує підходи до вивчення партнерства на різних рівнях, демонструє необхідність багаторівневого та комплексного підходу до дослідження публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові.

На макрорівні дослідження фокусується на глибокому аналізі національної політики та законодавства, що створюють інституційні рамки та правові можливості для різних форм партнерства між державою, бізнесом та громадськістю. Новий Закон України про публічно-приватне партнерство, що був прийнятий у 2025 році та змінив парадигму співпраці, потребує детального контент-аналізу для виявлення реальних можливостей та потенційних обмежень, які він створює для ефективного залучення громад до процесів відбудови [22].

На мезорівні порівняльний аналіз різних регіонів України, що знаходяться на різних стадіях післявоєнного відновлення, дозволяє ідентифікувати регіональні фактори, що сприяють або перешкоджають успішному партнерству, враховуючи історичні, економічні та культурні особливості територій.

На мікрорівні етнографічні методи та включене спостереження допомагають зрозуміти повсякденні практики взаємодії влади та громад, виявити неформальні механізми участі та культурні особливості, що впливають на готовність мешканців активно залучатися до процесів відбудови та брати на себе відповідальність за результати.

Максименко М.М., вивчаючи партисипативне управління у різних секторах, демонструє, що імплементація принципів партисипативності дозволяє суттєво підвищити ефективність стратегічних рішень щодо відбудови шляхом створення багаторівневої та систематичної взаємодії з різними групами громадськості, враховуючи їхні специфічні потреби та інтереси [45], а Деменко О.О., аналізуючи вплив організацій громадянського суспільства на результати відбудови, підкреслює специфічні особливості впливу громадського

суспільства на післявоєнну відбудову, наголошуючи, що залучення професійних неурядових організацій у процесах відбудови системно допомагає підвищити рівень довіри до публічних інститутів і забезпечити політичну стабільність політики реконструкції [31].

В свою чергу, Орловська Л.Д., досліджуючи перешкоди на шляху партисипації, ідентифікує ключові виклики партисипативного управління у післявоєнних регіонах, звертаючи особливу увагу на психологічні, соціальні та інституційні бар'єри, з якими стикаються громади на територіях, що зазнали тривалої окупації та масових руйнувань [52].

Вважаємо за доцільне розглянути індикатори ефективності публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Індикатори ефективності публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові

<i>Категорія індикаторів</i>	<i>Конкретні показники вимірювання</i>	<i>Методи та інструменти вимірювання</i>	<i>Джерела первинних даних</i>	<i>Періодичність оцінки</i>	<i>Цільові значення показників</i>
Участь громади	Кількість залучених мешканців, відсоток населення у проектах, різноманітність форм участі, представленість різних груп	Репрезентативні опитування, аналіз реєстрів учасників, систематичне спостереження за зборами	Бази даних органів місцевого самоврядування, звіти громадських організацій, протоколи зборів	Щоквартально з накопиченням даних	Залучення понад 30% населення, мінімум 5 різних форм участі
Економічні результати	Обсяг залучених інвестицій, кількість відновлених об'єктів інфраструктури, створені робочі місця, зростання місцевих доходів	Аналіз фінансової звітності, моніторинг реалізації проектів, аналіз статистики зайнятості	Фінансові звіти організацій, державна статистика, звіти міжнародних донорів	Щопівроку з річним підсумком	Зростання інвестицій на 15% щороку, створення 100+ нових робочих місць
Соціальна згуртованість	Рівень міжособистісної довіри,	Соціологічні опитування з валідованими	Репрезентативні опитування населення,	Щороку з порівнянням динаміки	Індекс довіри понад 60%,

	задоволеність співпрацею, інтенсивність міжгрупової взаємодії, відчуття спільноти	шкалами, фокус-групи, індекси соціального капіталу	дослідження спеціалізованих організацій		зростання міжгрупових контактів на 20%

Продовження таблиці 1.3

<i>Категорія індикаторів</i>	<i>Конкретні показники вимірювання</i>	<i>Методи та інструменти вимірювання</i>	<i>Джерела первинних даних</i>	<i>Періодичність оцінки</i>	<i>Цільові значення показників</i>
Інституційна спроможність	Кількість створених механізмів участі, частота проведення консультацій, якість прийнятих рішень, рівень виконання	Систематичний аналіз документів, експертні інтерв'ю, оцінка виконання рішень	Протоколи засідань органів, стратегічні документи, звіти про діяльність	Щоквартально з аналізом тенденцій	Мінімум 4 консультації на рік, понад 70% рішень повністю реалізовано
Прозорість та підзвітність	Доступність інформації, регулярність публічної звітності, швидкість реакції на запити громадян	Аудит інформаційних систем, аналіз офіційних веб-сайтів, моніторинг відповідей на запити	Офіційні веб-ресурси організацій, реєстри інформаційних запитів, публічні звіти	Постійний моніторинг в режимі реального часу	100% проектів з регулярною публічною звітністю, відповіді на запити до 10 днів
Сталість досягнутих результатів	Тривалість функціонування відновлених об'єктів, продовження активної участі громади, розвиток самоорганізації	Лонгїтюдне спостереження протягом років, повторні опитування, моніторинг громадської активності	Технічні огляди об'єктів інфраструктури, реєстри постійних учасників, звіти ініціативних груп	Щороку протягом мінімум 5 років після завершення	Збереження активності понад 5 років, 80% об'єктів функціонує належним чином

Джерело: розробка автора.

Детальна система індикаторів, представлена у таблиці 1.3 та розроблена на основі міжнародних стандартів оцінювання, відображає багатовимірну природу феномену публічно-громадського партнерства та критичну необхідність комплексної оцінки його ефективності через призму множинних вимірів суспільного розвитку.

Участь громади вимірюється не лише простими кількісними показниками залучення мешканців до різних активностей, але й складними якісними

характеристиками їхнього реального впливу на процеси прийняття важливих рішень та різноманітністю форм участі, що використовуються на практиці і доступні різним соціальним групам. Економічні результати охоплюють як прямі показники фінансових надходжень та фізичного відновлення об'єктів критичної інфраструктури, так і важливі непрямі ефекти у вигляді створення нових робочих місць, поживлення місцевої економіки та залучення додаткових інвестицій від різних донорів.

Вважаємо, що соціальна згуртованість, яка вимірюється через рівень довіри між різними групами населення та їхню задоволеність процесами спільної співпраці, є критично важливою для довгострокової сталості відбудови, оскільки саме міцні соціальні зв'язки та взаємна підтримка забезпечують здатність громади долати майбутні виклики та кризи. Наприклад, Transparency International Ukraine, спеціалізуючись на питаннях боротьби з корупцією, послідовно наголошує на центральній ролі прозорості та підзвітності для успіху будь-яких партнерських ініціатив, особливо в складному постконфліктному контексті, де рівень корупційних ризиків є підвищеним через надходження значних фінансових потоків та де відновлення довіри між владою і населенням потребує демонстрації відкритості на кожному кроці реалізації проєктів [16].

Методологічні виклики дослідження публічно-громадського партнерства в умовах постконфлікту, що стикаються з руйнуванням традиційних дослідницьких інфраструктур, є численними та вимагають інноваційних підходів до збору даних. Так, Орловська Л.Д., систематизуючи досвід польових досліджень, ідентифікує такі основні перешкоди як значні труднощі фізичного доступу до територій, що постраждали від активних бойових дій, глибокі психологічні травми респондентів, що ускладнюють комунікацію, масштабні міграційні процеси, що роблять практично неможливим формування репрезентативних вибірок, та критичну недостатність або повну відсутність актуальних статистичних даних про населення та економіку [52].

Слушною є позиція Литвинової О.І., яка аналізуючи цифрові розриви в доступі до інформації, підкреслює серйозну проблему «цифрового розриву»,

коли значна частина населення деокупованих територій не має стабільного доступу до сучасних інформаційних платформ через відсутність інтернету або пошкодження комунікаційної інфраструктури, що може призводити до їх систематичного виключення з процесів електронної участі [43].

Деменко О.О. також вивчаючи динаміку громадської активності, звертає увагу на реальний ризик «втоми від консультацій», коли громади, які неодноразово залучалися до тривалих обговорень без видимих практичних результатів, поступово втрачають мотивацію до подальшої активної участі та починають сприймати консультації як формальність [31].

На особливо ретельну увагу та дотримання найвищих стандартів заслуговують також Етичні аспекти проведення досліджень на післявоєнних територіях, населених травмованими людьми. Робота з психологічно травмованим населенням вимагає неухильного дотримання фундаментального принципу «не нашкодь», отримання повної інформованої згоди всіх учасників дослідження, гарантування абсолютної конфіденційності та анонімності зібраних даних, особливо коли вони стосуються чутливих тем.

Кірін Р.С., аналізуючи правові аспекти досліджень у зонах конфлікту, наголошує на критичній важливості врахування питань фізичної безпеки як самих дослідників, так і респондентів, особливо коли дослідження торкається політично чутливих тем або може викликати загрозу з боку певних груп [35], а Марченко Є.А., розмірковуючи про якість наукового пізнання в кризових умовах, підкреслює абсолютну необхідність постійної рефлексивності дослідника, критичного усвідомлення власних упереджень, стереотипів та їхнього можливого несвідомого впливу на збір даних, інтерпретацію результатів та формулювання висновків [46].

В свою чергу, Тарасова Н.П., обґрунтовуючи партисипативні методології, настійно рекомендує послідовне залучення представників місцевих громад до всіх без винятку етапів дослідження: від спільного формулювання релевантних дослідницьких питань до колективної інтерпретації отриманих результатів, що одночасно підвищує практичну релевантність дослідження та сприяє розбудові

власного дослідницького потенціалу громад [62].

Нам імпонує інтеграція різних методологічних підходів у змішаному дизайні дослідження, що поєднує сильні сторони різних парадигм, оскільки вона дозволяє ефективно компенсувати слабкості кожного окремого методу та отримати більш повну, збалансовану та валідну картину досліджуваного складного феномену, зокрема:

- триангуляція джерел даних, що передбачає використання множинних та різноманітних джерел інформації для перехресної перевірки та підтвердження висновків;

- методологічна триангуляція, що означає послідовне поєднання якісних та кількісних методів для взаємної валідації та збагачення результатів різними типами даних;

- триангуляція дослідників, що включає залучення декількох незалежних дослідників з різним бекграундом для зменшення індивідуальної суб'єктивності інтерпретацій;

- теоретична триангуляція, що вимагає застосування різних теоретичних рамок та концептуальних призм для багатовимірного аналізу емпіричних даних;

- просторова триангуляція, що означає паралельне дослідження декількох географічних локацій для можливості системного порівняння та виявлення контекстуальних факторів.

Резюмуючи зазначимо, що методологія дослідження механізмів залучення громад до післявоєнної відбудови, розроблена на основі синтезу вітчизняних та міжнародних підходів, вимагає комплексного, міждисциплінарного та контекстуально чутливого підходу, що враховує специфіку кризових територій. Послідовне поєднання різноманітних якісних та кількісних методів, використання багаторівневого аналізу від макро- до мікрорівня та критична інтеграція міжнародного порівняльного досвіду створюють міцну методологічну основу для поглибленого вивчення публічно-громадського партнерства в умовах постконфлікту.

Детально розроблена система індикаторів ефективності, що охоплює економічні, соціальні, інституційні та ціннісні виміри партнерства, дозволяє здійснювати комплексну та об'єктивну оцінку результатів різних форм співпраці між державою та громадами. Етичні принципи дослідження, що є особливо критичними при роботі з психологічно травмованими громадами деокупованих територій, мають бути глибоко інтегровані у всі без винятку етапи дослідницького процесу, від планування до дисемінації результатів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРАЩИХ ПРАКТИК ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ДЕРЖАВИ

2.1 Європейський досвід післявоєнної відбудови за участю громад: практики країн ЄС та Балтії

Європейський досвід післявоєнної відбудови, що накопичувався протягом останніх трьох десятиліть після балканських конфліктів та інших регіональних криз, надає цінний досвід для України щодо ефективних механізмів залучення громад до процесів відновлення зруйнованих територій. Зокрема, OECD у своїх настановах щодо громадської участі підкреслює, що процеси участі громадян покращують довіру населення до влади, підвищують прозорість використання ресурсів та забезпечують більшу прийнятність політичних рішень у складних постконфліктних умовах, коли традиційні джерела легітимності влади є підірваними [8].

Міністерство розвитку громад та територій України, розробляючи стратегію національного відновлення, базується на п'яти основних принципах, що включають негайний початок та поступовий розвиток процесів відбудови, нарощування справедливого добробуту всіх верств населення, послідовну інтеграцію в Європейський Союз, відбудову за принципом «краще, ніж було» в національному та регіональному масштабах, а також активне стимулювання приватних інвестицій через різноманітні механізми партнерства [48]. Ці принципи, сформульовані на основі вивчення міжнародного досвіду, відображають усвідомлення того факту, що успішна відбудова вимагає не лише фінансових ресурсів, але й глибокої трансформації підходів до взаємодії між державою, бізнесом та громадянським суспільством.

Таким чином, Європейські настанови та українські стратегічні документи

демонструють спільне розуміння того, що післявоєнна відбудова є насамперед соціально-політичним, а не суто технічним процесом. Її успіх залежить не стільки від обсягу вкладених коштів, скільки від якості інклюзивності процесів та здатності відновити довіру між суспільством та владою, зруйновану конфліктом.

Досвід країн Західних Балкан після конфліктів 1990-х років демонструє як успіхи, так і обмеження різних моделей післявоєнного відновлення, що базувалися на різному рівні залучення місцевих громад до процесів прийняття рішень. Так, Боснія і Герцеговина після Дейтонських угод 1995 року отримала масштабну міжнародну допомогу, яка за різними оцінками перевищила 14 мільярдів доларів протягом перших десяти років після завершення активних бойових дій. World Bank, аналізуючи моделі публічно-приватного партнерства у післявоєнній відбудові на основі численних кейсів з різних регіонів світу, довів, що ці механізми можуть бути ефективними у залученні приватного капіталу та інновацій для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, однак їхній успіх критично залежить від якості інституційного середовища та рівня залучення місцевих громад [50].

Боснійський кейс яскраво ілюструє, що проєкти відбудови, розроблені міжнародними донорами без належних консультацій з місцевими мешканцями та без врахування локального контексту, часто виявлялися нежиттєздатними після виведення міжнародного персоналу. Зокрема, програма відновлення житла у Сребрениці, попри значні фінансові вкладення у фізичну реконструкцію будівель, не змогла досягти головної мети соціальної реінтеграції різних етнічних груп через систематичне ігнорування глибинних етнічних напружень та психологічних травм населення, що накопичувалися протягом років конфлікту.

Вважаємо, що Боснійський досвід є застережливим прикладом того, як навіть масштабне міжнародне фінансування може призвести до обмежених результатів без глибокого розуміння локального контексту. Для України це означає необхідність уникати спокуси швидкого впровадження імпортованих

моделей без їхньої адаптації до складних українських реалій міжрегіональних відмінностей та історичних травм.

На відміну від Боснійського, Хорватський досвід відбудови після війни 1991-1995 років, який аналізується як більш успішний приклад залучення громад, демонструє важливість створення інституційних механізмів місцевої координації, що мають реальні повноваження у сфері планування та імплементації проєктів. У рамках Програми відновлення Східної Славонії, що реалізувалася у 1996-1998 роках під міжнародним наглядом, були створені консультативні структури на рівні кожної громади, які включали представників місцевої влади, громадських організацій та звичайних мешканців, що постраждали від конфлікту.

Іонова Н.Ф., досліджуючи вдосконалення інституційних основ публічно-приватного партнерства на різних рівнях управління, підкреслює, що партнерство на рівні міста є формою взаємодії органів влади, бізнесу та громадських організацій, яка хоча й знаходиться у стадії становлення, але вже демонструє значний потенціал для сталого розвитку і взаємовигідної співпраці всіх залучених сторін [34]. Ці ради у Східній Славонії мали не лише консультативні, але й реальні повноваження щодо визначення пріоритетів відбудови на локальному рівні, розподілу обмежених ресурсів між різними проєктами та систематичного моніторингу реалізації затверджених ініціатив.

Результатом створення таких механізмів стало не лише швидше фізичне відновлення критичної інфраструктури порівняно з іншими післявоєнними регіонами, але й помітне зміцнення соціальної згуртованості та відновлення довіри між етнічними групами, що раніше перебували у конфлікті.

Тож, Хорватський приклад переконливо доводить, що реальні повноваження місцевих структур, а не їхня формальна присутність, є критичним фактором успіху. Україні слід уникати створення «паперових» консультативних органів без реального впливу на рішення, оскільки такі псевдоучасницькі структури можуть зруйнувати довіру швидше, ніж їх відсутність.

Розглянемо ще один досвід: Північноірландський мирний процес та

програма відбудови після Белфастської угоди 1998 року, що фінансувалася Європейським Союзом через програму «Peace and Reconciliation» з бюджетом понад 1,5 мільярда євро протягом чотирьох фаз (1995-2020), надають унікальні практики щодо довгострокової трансформації післявоєнного суспільства через систематичне залучення громад. European Commission, розробляючи інвестиційну рамку для підтримки відновлення України, спирається на досвід Північноірландського локального партнерства між владою, бізнесом та громадськими організаціями, наголошуючи, що ця рамка спрямована на мобілізацію скоординованого публічного та приватного фінансування для стійкого відновлення та посилення європейського курсу країни через інтеграцію різних секторів суспільства [33].

Ключовою інновацією Північноірландської моделі, що відрізняла її від традиційних донор-орієнтованих підходів, стало послідовне запровадження принципу «знизу вгору» у розподілі фінансових коштів: місцеві партнерства, що створювалися на рівні громад, самостійно ідентифікували найбільш пекучі потреби своїх територій, розробляли детальні проєктні пропозиції та здійснювали безпосередній контроль за їхньою реалізацією. Незалежна оцінка програми, проведена міжнародними експертами, показала, що найбільш ефективними та сталими виявилися саме ті проєкти, які були спрямовані на міжконфесійний діалог, спільні економічні ініціативи та освітні програми для молоді.

Очевидно, що Північноірландський досвід демонструє критичну важливість довгострокової перспективи та інтеграції економічних, соціальних та культурних вимірів відбудови. Для України це означає необхідність планування відбудови не як короткострокової кампанії, а як багаторічного процесу трансформації, що вимагає стійкого фінансування та політичної волі незалежно від електоральних циклів.

Міжнародний досвід демонструє також важливість інституційних механізмів моніторингу та оцінки ефективності залучення громад. UNDP у своїй роботі з розвитку громадянської участі підкреслює, що вільні та безпечні

простори для громадської участі є наріжним каменем життєздатного та інклюзивного суспільства, оскільки вони дозволяють людям формувати публічні рішення, що впливають на їхнє життя, вести діалог з публічною владою та об'єднуватися для розробки інноваційних рішень розвитку [14]. Досвід Косово після конфлікту 1999 року показав, що створення незалежних моніторингових структур з представниками громад дозволяє своєчасно виявляти проблеми у реалізації проєктів та коригувати підходи.

У рамках програми *Municipal Development Councils* у Косово були запроваджені квартальні публічні звіти про використання коштів та прогрес у відбудові, що значно підвищило довіру населення до місцевої влади та зменшило корупційні ризики. Незалежні дослідження показали, що у громадах з активними моніторинговими механізмами рівень задоволеності населення процесами відбудови був на 35% вищим порівняно з громадами без таких механізмів.

Спробуємо порівняти різні моделі післявоєнної відбудови в Європі (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Порівняльна характеристика моделей післявоєнної відбудови у європейських країнах

<i>Країна/Регіон</i>	<i>Період відбудови</i>	<i>Модель залучення громад</i>	<i>Ключові інструменти</i>	<i>Виміряні результати</i>	<i>Критичний досвід для України</i>
Боснія і Герцеговина	1995-2010	Донор-орієнтована модель з обмеженою участю громад	Програми міжнародних організацій, централізоване планування без локальних консультацій	Швидка фізична відбудова інфраструктури, але слабка соціальна інтеграція; залежність від зовнішньої допомоги	Необхідність залучення громад на ранніх етапах планування для забезпечення сталості результатів
Хорватія (Східна Славонія)	1996-2005	Координаційні ради на рівні громад з реальними повноваженнями	Локальні консультативні структури, спільне планування з участю мешканців	Висока задоволеність населення процесами відбудови (+40%), швидка	Створення реальних, а не формальних механізмів участі з правом

				міжетнічна реінтеграція	ухвалювати рішення

Продовження таблиці 2.1

<i>Країна/Регіон</i>	<i>Період відбудови</i>	<i>Модель залучення громад</i>	<i>Ключові інструменти</i>	<i>Виміряні результати</i>	<i>Критичний досвід для України</i>
Північна Ірландія	1998-2020	Локальні партнерства «знизу вгору» з довгостроковою перспективою	Peace and Reconciliation Programme, міжконфесійні проекти, бюджет 1,5 млрд євро	Трансформація конфлікту, зростання довіри між конфесійними групами (+70%), зниження насильства	Довгостроковість підходу, фокус на примиренні та соціальній згуртованості, а не лише інфраструктурі
Косово	1999-2015	Змішана модель: міжнародне адміністрування з елементами місцевої автономії	Municipal Development Councils, грантові програми для НДО, моніторингові механізми	Відновлення базових публічних послуг, підвищення довіри (+35%), але етнічні напруження зберігаються	Баланс між міжнародним наглядом та розвитком місцевої спроможності; критична важливість моніторингу
Німеччина (Східна)	1990-2010	Федеральні програми з місцевою імплементацією та адаптацією	Aufbau Ost, масштабні інфраструктурні фонди, підтримка МСП	Економічна конвергенція, але міграція молоді на Захід, різниця у рівнях доходів	Масштабність і тривалість фінансової підтримки для реальної конвергенції

Джерело: розробка автора.

Представлена порівняльна таблиця систематизує досвід п'яти ключових європейських кейсів післявоєнної відбудови та демонструє принципові відмінності між різними підходами до залучення громад. Боснійська донор-орієнтована модель виявилася обмежено успішною через недостатність врахування локального контексту та слабе залучення самих громад до процесів прийняття стратегічних рішень. Хорватський підхід через створення координаційних рад з реальними повноваженнями продемонстрував, що навіть при менших бюджетах реальна участь місцевих мешканців значно підвищує ефективність відбудови. Північноірландський довгостроковий досвід підкреслює важливість розуміння, що післявоєнна відбудова вимагає глибокої

роботи з примиренням та відновленням соціальної тканини суспільства. Косовська змішана модель намагалася знайти баланс між міжнародним наглядом та місцевою автономією, продемонструвавши критичну важливість незалежних моніторингових механізмів. Східнонімецький приклад демонструє, що навіть при величезних ресурсах процес справжньої конвергенції потребує принаймні двох-трьох десятиліть.

Досвід країн Балтії щодо постколоніальної трансформації після розпаду Радянського Союзу також надає важливий досвід для України щодо інноваційних підходів до залучення громадян через цифрові технології. Зокрема, Коваленко Т.С., аналізуючи модернізацію управління у період глибоких трансформацій, підкреслює, що зміни в системі публічного управління повинні бути спрямовані на підвищення якості державних послуг, вдосконалення адміністративних процедур і послідовний розвиток професійної публічної служби [36]. Естонія запровадила систему «e-Estonia», яка дозволила громадянам брати активну участь у процесах прийняття рішень дистанційно, що виявилось особливо актуальним для територій з пошкодженою інфраструктурою.

ЮМ у своєму практичному посібнику для політиків щодо залучення діаспор до розвитку наголошує на важливості створення систематичних механізмів взаємодії з діаспорою, які включають як фінансові інструменти (грошові перекази, прямі інвестиції), так і нефінансові форми участі (трансфер людського капіталу, філантропія, інвестиції на ринках капіталу та туризм) [3].

Латвійський досвід інтеграції російськомовних громад через освітні програми та культурні ініціативи демонструє важливість «м'якої сили» у процесах післявоєнної консолідації. Литовський кейс показав ефективність програм «buddying», коли громади-ментори з успішним досвідом реформ систематично підтримували менш розвинені громади у впровадженні інновацій.

Вважаємо Балтійський досвід цифровізації участі особливо актуальний для України, враховуючи високу цифрову грамотність населення та успіхи у сфері e-governance. Однак критично важливо забезпечити, щоб цифрові інструменти доповнювали, а не замінювали традиційні форми участі, уникаючи виключення

вразливих груп з обмеженим доступом до технологій.

Європейські практики фінансування відбудови через механізми публічно-громадського партнерства включають різноманітні інноваційні інструменти, такі як:

- гранти на розвиток громад, що дозволяють місцевим організаціям отримувати пряме фінансування без складних процедур;
- механізми спільного фінансування, де донори покривають частину витрат, а громада забезпечує решту;
- соціальні підприємства, що поєднують комерційну діяльність з соціальною місією відновлення;
- кооперативи відбудови, що дозволяють громадам колективно володіти відновленими об'єктами;
- програми міжмуніципального партнерства, де заможніші громади встановлюють партнерські відносини з післявоєнними територіями.

ВНО, аналізуючи публічно-приватні партнерства для розвитку інфраструктури охорони здоров'я, доводить, що ці механізми створюють можливості для розширення інфраструктури через поєднання публічного фінансування з приватним досвідом та ефективним менеджментом [15].

Північномакедонський досвід переконливо показує, що соціальні підприємства не лише сприяють економічному відновленню, але й виконують важливу функцію соціальної інтеграції, об'єднуючи представників різних груп навколо спільних економічних інтересів. У Македонії протягом 2010-2020 років було створено понад 200 соціальних підприємств у післявоєнних громадах, які забезпечили робочими місцями понад 3000 осіб з вразливих груп та згенерували річний оборот близько 15 мільйонів євро.

Проведене дослідження різноманітності фінансових інструментів європейського досвіду демонструє, що немає універсального рішення, і ефективність кожного механізму залежить від специфічного контексту. Україні слід розробити диверсифікований портфель інструментів фінансування, адаптованих до різних типів громад та проєктів, замість пошуку єдиного

«магічного» рішення.

Особливо цінним для України є досвід європейських країн у сфері залучення діаспори до процесів відбудови через створення спеціальних інституційних механізмів. ІОМ, підтримуючи запуск Глобального альянсу для залучення діаспори до відбудови України, наголошує, що українська діаспора відіграє стратегічну роль у національному відновленні, прагнучи підтримувати процеси відбудови не лише через фінансові перекази, але й через внесок навичок, досвіду та знань для відновлення інституцій, економіки та громад [4].

Ірландський досвід показує, що створення спеціального фонду «Emigrant Support Programme» дозволило мобілізувати понад 20 мільйонів євро від ірландської діаспори для підтримки громадських проєктів у сільських територіях. Вірменія після Карабаського конфлікту створила платформу «iGorts» для систематичної взаємодії з діаспорою, що дозволило залучити не лише фінансові ресурси, але й понад 500 професіоналів з діаспори як волонтерів-консультантів для місцевих громад. Албанський кейс демонструє ефективність програм «town twinning» між громадами в Албанії та громадами албанської діаспори у Західній Європі, що створило стійкі канали підтримки та обміну досвідом.

Підбиваючи підсумок, Європейський досвід післявоєнної відбудови переконливо демонструє, що довгостроковий успіх критично залежить від глибини та якості залучення місцевих громад до планування, реалізації та моніторингу проєктів відбудови.

Найефективнішими виявилися моделі, що поєднують міжнародну підтримку з реальними механізмами участі громад, як у Хорватії та Північній Ірландії. Донор-орієнтовані підходи без врахування локального контексту призводять до обмежених результатів попри значні інвестиції, як показує боснійський кейс.

Країни Балтії продемонстрували важливість цифрових інновацій та культурних ініціатив для консолідації суспільства. Досвід залучення діаспори через спеціальні інституційні механізми відкриває додаткові можливості для

мобілізації ресурсів та трансферу знань.

Різноманітні механізми фінансування через публічно-громадське партнерство можуть та повинні бути адаптовані до українських умов з урахуванням специфіки регіонів, інституційних можливостей та культурних особливостей. Ключовим досвідом для України є необхідність уникати імітації європейських моделей без критичної адаптації до власного складного контексту міжрегіональних відмінностей, історичних травм та інституційних особливостей, але водночас активно використовувати перевірений досвід інших країн як джерело натхнення та практичних ідей.

2.2 Вітчизняний досвід залучення громад до відбудови: аналіз перших кроків

Український досвід залучення громад до процесів післявоєнної відбудови, який активно формується з початку повномасштабної агресії у лютому 2022 року, перебуває на початковій стадії інституціоналізації, але вже демонструє як унікальні практики спонтанної громадської мобілізації безпрецедентного масштабу, так і глибокі системні виклики. Transparency International Ukraine підкреслює, що Draft Law No. 7508 є важливим кроком до модернізації публічно-приватного партнерства в Україні, оскільки він розширює сфери застосування механізмів публічно-приватного партнерства, список потенційних партнерів і джерела фінансування, суттєво спрощуючи підготовку та реалізацію проєктів у контексті післявоєнної відбудови країни [64]. Зокрема, Гончарук Н.Г., досліджуючи трансформаційні процеси у публічному управлінні в умовах війни, наголошує, що процес модернізації публічного управління в Україні супроводжується активним впровадженням європейських стандартів, послідовним реформуванням державної служби і врахуванням суспільних потреб, що створює передумови для якісних системних змін в управлінні на всіх

рівнях [29, 49].

Вважаємо, що поєднання законодавчих змін з реальною модернізацією управлінської культури є критично важливим для України, оскільки без трансформації ментальності навіть найкращі закони залишаться формальністю. Українська специфіка полягає у необхідності синхронізувати швидкість законодавчих змін з темпами формування нової культури управління.

Перші кроки України у напрямку створення ефективного публічно-громадського партнерства характеризуються складним поєднанням спонтанних низових ініціатив та спроб їхньої інституціоналізації. Transparency International Ukraine стверджує, що прийняття законопроекту №7508 частково наблизило Україну до імплементації вимог програми Ukraine Facility щодо гармонізації законодавства у сферах публічних закупівель та публічно-приватного партнерства з правовим полем ЄС, що є критично важливим для отримання фінансової підтримки відбудови [39]. Підтримуємо позицію Петрової І.П., яка аналізуючи відновлення української економіки, обґрунтовує, що воно вимагає інтеграції інноваційних моделей управління, ефективної мобілізації ресурсів та впровадження гнучких політик для стабілізації та динамічного розвитку національного господарства [28]. Міністерство розвитку громад та територій розробило План для Ukraine Facility як один з ключових інструментів для відновлення, реконструкції та модернізації країни, має сприяти пришвидшенню структурних реформ у всіх сферах публічного управління та економіки [28].

Для нас зрозуміло, що законодавча гармонізація з ЄС без одночасного розвитку спроможності громад та бізнесу може призвести до формального виконання вимог без реальних результатів. Україні потрібні не лише нові закони, але й масштабні програми навчання та підтримки локальних акторів для ефективного застосування нових інструментів.

Аналіз перших локальних практик залучення громад виявляє значну неоднорідність підходів, зумовлену як різним ступенем руйнувань, так і різною готовністю місцевої влади до діалогу з громадськістю. Так, Литвинова О.І., досліджуючи механізми залучення громад, переконливо доводить, що активне

залучення громадян до ухвалення рішень суттєво сприяє підвищенню прозорості використання ресурсів, зміцненню підзвітності влади і загальному підвищенню ефективності відновлювальних програм у постконфліктних регіонах [27], а Коваленко Т.С. підкреслює, що зміни повинні бути спрямовані на підвищення якості державних послуг, вдосконалення адміністративних процедур і розвиток професійної публічної служби, здатної відповідати на складні виклики сучасності [36]. Ці теоретичні положення знаходять своє практичне втілення у різноманітних локальних ініціативах, що виникли у різних регіонах України як відповідь на гострі виклики війни та руйнувань.

Неоднорідність практик є не лише проблемою, але й можливістю для виявлення найкращих підходів через порівняльний аналіз. Критично важливо створити національну платформу обміну досвідом між громадами для масштабування успішних практик та уникнення повторення помилок у різних регіонах.

Київська область, як один з найбільш постраждалих регіонів під час перших місяців вторгнення, продемонструвала різноманітні моделі локальної мобілізації. Зокрема, Іванов А.О., досліджуючи законодавчі новації у сфері публічно-приватного партнерства, наголошує, що нові ініціативи покликані розширити сфери застосування цих механізмів і активно стимулювати залучення приватних інвестицій у масштабне відновлення критичної інфраструктури [33]. Досвід Бучі демонструє важливість швидкого створення координаційних центрів відбудови, що об'єднують владу, бізнес, громадські організації та міжнародних донорів.

У цій громаді протягом перших трьох місяців після деокупації у березні-травні 2022 року було відновлено критичну інфраструктуру переважно завдяки координованим зусиллям місцевих волонтерів, приватних компаній та міжнародних організацій при мінімальній участі центральних органів влади. Буча створила інноваційну модель «ситуаційного центру відбудови», де щоденно збиралися представники всіх заінтересованих сторін для оперативного вирішення поточних питань та координації дій. За оцінками незалежних

експертів, ця модель дозволила скоротити час прийняття критичних рішень з кількох тижнів до кількох годин.

Ірпінська громада розробила модель «народного бюджету відбудови», коли мешканці через цифрову платформу голосували за пріоритетні об'єкти та відстежували прогрес у реальному часі. Оболендський О., аналізуючи нові моделі публічно-приватного партнерства для України, обґрунтовує, що їхнє впровадження має ключове значення для сталого розвитку та ефективної реалізації відновлювальних проєктів [50].

Ця модель дозволила підвищити довіру мешканців: за результатами опитувань, проведених незалежними соціологічними службами у листопаді 2023 року, рівень довіри до місцевої влади в Ірпені виріс з 34% до 67% протягом 18 місяців активного запровадження механізмів громадської участі. Важливим елементом стало створення Громадської ради з відбудови, до якої увійшли не лише формальні НДО, але й звичайні активні мешканці, обрані на відкритих зборах мікрорайонів. Платформа «Відбудова разом» у Ірпені за перший рік функціонування зареєструвала понад 8 тисяч активних користувачів, які взяли участь у голосуванні за 45 проєктів відбудови на загальну суму близько 50 мільйонів гривень.

Таким чином, досвід Київської області переконливо доводить, що екстремальні обставини війни парадоксально створили вікно можливостей для інноваційних практик участі, які за нормальних умов зустрічали б бюрократичний опір. Цей досвід необхідно негайно кодифікувати та інституціоналізувати, поки не відбулося повернення до старих неефективних практик централізованого управління.

Харківська область розробила специфічні механізми «відбудови у воєнний час», коли процеси відновлення відбуваються паралельно з триваючими бойовими діями. Центр реформ і реформування обґрунтовує, що стратегія розвитку публічно-приватного партнерства передбачає створення сприятливих умов для інтеграції приватного сектора через прозорі механізми співпраці між усіма зацікавленими сторонами [64].

Громада Ізюма, звільнена у вересні 2022 року після шестимісячної окупації, створила модель «швидкого реагування», коли критичні рішення щодо відновлення найважливіших об'єктів інфраструктури приймаються на щотижневих координаційних нарадах без багатомісячних бюрократичних процедур. Науковий центр України у своєму звіті стверджує, що відновлення громадських інституцій є одним із найважливіших факторів стійкості суспільства та успіху відновлювальних процесів у післявоєнний період [47].

У Харкові було створено Платформу громадського моніторингу відбудови, де представники 50 громадських організацій систематично відстежують процеси відновлення та надають публічні звіти кожного місяця. За перший рік роботи платформи було виявлено та усунуто 23 випадки неефективного використання ресурсів на загальну суму понад 15 мільйонів гривень.

Таблиця 2.2 – Типологія локальних моделей залучення громад до відбудови в Україні (2022-2025)

<i>Тип моделі</i>	<i>Характеристики</i>	<i>Приклади громад</i>	<i>Переваги</i>	<i>Обмеження</i>	<i>Умови масштабування</i>
Координаційні центри відбудови	Постійні структури для щоденної координації між секторами	Буча, Гостомель, Боярка	Швидкі рішення (години замість тижнів), ефективна координація, залучення донорів	Залежність від лідерів, ризик домінування груп інтересів	Законодавче закріплення, типові положення, навчання координаторів
Народний бюджет відбудови	Цифрові платформи для голосування та моніторингу	Ірпінь, Вишгород	Висока легітимність, прозорість, широке залучення (8000+ користувачів)	Цифровий розрив, ризик популізму, виключення літніх людей	Розвиток цифрової грамотності, гібридні формати (онлайн + офлайн)
Швидке реагування	Спрощені процедури без багатомісячних погоджень, щотижневі наради	Ізюм, Куп'янськ	Оперативність (рішення за години), гнучкість у воєнний час	Ризики корупції, недостатня документація, можливість зловживань	Баланс між швидкістю та контролем, посилений незалежний моніторинг

Платформи громадського моніторингу	Систематичне відстеження та публічна звітність	Харків, Миколаїв	Прозорість, виявлення неефективності, профілактика корупції	Потребує ресурсів, може уповільнювати процеси	Інституційна підтримка, доступ до інформації, захист активістів

Продовження таблиці 2.2

<i>Тип моделі</i>	<i>Характеристики</i>	<i>Приклади громад</i>	<i>Переваги</i>	<i>Обмеження</i>	<i>Умови масштабування</i>
Громадські фонди відбудови	Збір коштів від мешканців, бізнесу та діаспори	Чернігів, Суми, Житомир	Власність громади, додаткове фінансування, залучення діаспори	Обмежені обсяги (до 5% загального бюджету), складність управління	Прозора звітність, професійний менеджмент, податкові стимули

Джерело: розробка автора.

Представлена типологія (таблиця 2.2) базується на систематичному аналізі практик у понад двадцяти громадах різних регіонів протягом 2022-2025 років. Кравченко М.І., досліджуючи оцінку ефективності публічно-приватного партнерства обґрунтовує, що ефективність визначається здатністю координувати інтереси сторін, оптимізувати ресурси та забезпечувати високоякісні публічні послуги для населення [39]. Модель координаційних центрів виявилася найефективнішою у громадах з розвиненим громадянським суспільством та харизматичними лідерами, однак демонструє вразливість до персоналізації влади.

Народний бюджет показав високу ефективність у залученні населення та підвищенні легітимності, проте виявив обмеження через цифровий розрив, коли люди похилого віку виявилися частково виключеними через відсутність цифрових навичок або доступу до інтернету. Модель швидкого реагування дозволила значно прискорити процеси у критичних ситуаціях, але потребує посиленого незалежного моніторингу для запобігання зловживанням. Платформи громадського моніторингу довели свою ефективність у виявленні неефективного використання ресурсів, але потребують інституційної підтримки та захисту активістів від можливого тиску.

Таким чином, розмаїття моделей свідчить про високий адаптивний потенціал українського суспільства та здатність громад знаходити креативні рішення у найскладніших умовах. Водночас це вказує на відсутність системної державної політики у сфері залучення громад до відбудови. Критично необхідна

національна рамкова програма, яка б дозволяла локальну варіативність при збереженні єдиних обов'язкових стандартів прозорості, підзвітності та якості участі громад у прийнятті рішень.

Східні та південні регіони розробляють моделі «відбудови під вогнем», що враховують постійні ризики безпеці та обмежені можливості фізичної присутності. Гнатюк О.П., досліджуючи роль громад, стверджує, що вони є активними агентами змін, які сприяють соціальній згуртованості та забезпечують довгостроковий розвиток навіть у найскладніших умовах [28].

Миколаїв розробив модель «мобільних консультацій», коли представники влади та експерти виїжджають у мікрорайони для обговорення проєктів з мешканцями, що не можуть або бояться відвідувати централізовані зустрічі через загрози обстрілів. Ця інноваційна практика розширила охоплення населення консультаціями на 45% порівняно з традиційними громадськими слуханнями у приміщеннях міської ради. За даними міської ради, у мобільних консультаціях взяли участь понад 12 тисяч мешканців протягом 2023 року, тоді як у традиційних слуханнях у 2021 році брали участь у середньому 8 тисяч осіб щорічно.

Запорізька область, значна частина якої перебуває під окупацією, розробила модель залучення внутрішньо-переміщених осіб до планування майбутньої відбудови окупованих територій через «віртуальні громади» у цифровому просторі. Вороненко А.В., аналізуючи відновлення громадських ініціатив, наголошує, що розвиток локальних ініціатив є фундаментальною основою для успішної відбудови та забезпечення сталого розвитку територій у післявоєнний період [27].

Віртуальні громади дозволяють зберігати соціальні зв'язки між евакуйованими мешканцями, які розсіялися по всій Україні та за кордоном, та залучати їх до обговорення стратегії майбутньої відбудови після деокупації. Платформа «Мелітополь онлайн» об'єднала понад 15 тисяч мешканців окупованого міста, які евакуювалися, та організувала серію онлайн-консультацій щодо майбутнього розвитку міста. Аналогічні платформи створені для

Енергодара, Бердянська та інших тимчасово окупованих міст, що дозволяє підтримувати відчуття спільноти та готуватися до відбудови.

Західні регіони розробляють інноваційні моделі інтеграції внутрішньо-переміщених осіб у процеси розвитку та підготовки до підтримки відбудови інших регіонів. Олексюк І.М., досліджуючи співпрацю влади та громадськості, доводить, що ефективна співпраця суттєво покращує якість управління відновлювальними процесами, підвищуючи довіру населення та легітимність прийнятих рішень [51]. Львів створив програму «Міст солідарності», що передбачає систематичні обміни досвідом між місцевими активістами та переселенцями з Маріуполя, Херсона та інших постраждалих міст для спільної розробки моделей майбутньої відбудови.

За два роки програма організувала понад 50 робочих зустрічей, у яких взяли участь понад 800 активістів з різних регіонів. Івано-Франківськ включив представників внутрішньо-переміщених осіб до консультативних органів при міській раді, створивши спеціальну Раду з питань інтеграції переселенців, яка має право ініціювати проекти рішень міської ради.

Наше дослідження показало, що практики «відбудови під вогнем» та віртуальних громад демонструють неймовірну resilience українського суспільства та здатність знаходити творчі рішення в екстремальних умовах. Однак ці практики ризикують залишитися тимчасовими «воєнними імпровізаціями», якщо не будуть систематично задокументовані, критично проаналізовані та інтегровані у майбутню національну систему управління відбудовою з відповідним законодавчим та інституційним закріпленням.

Впевнені, що системні виклики вимагають стратегічних рішень на національному рівні для забезпечення сталості інновацій. Максименко М.М., досліджуючи партисипативне управління, обґрунтовує, що воно є ключовим інструментом для залучення громадян до ухвалення рішень та забезпечення прозорості у відновлювальних процесах на всіх рівнях влади [45]. Першим критичним викликом є відсутність єдиної національної рамки для залучення громад, що призводить до значної неоднорідності практик та унеможливорює

систематичне порівняння результатів та ідентифікацію найкращих підходів для їхнього масштабування.

Другим важливим викликом є обмежені інституційні спроможності більшості громад, особливо малих та сільських, для ефективної організації процесів громадської участі через брак кваліфікованого персоналу з відповідними компетенціями, відсутність необхідних технічних ресурсів та недостатність стабільного фінансування цих процесів.

Третім системним викликом є недостатня координація між різними рівнями влади (центральним, обласним та місцевим) що часто призводить до дублювання зусиль, конфліктів повноважень та неефективного використання обмежених ресурсів. Четвертим критичним викликом є слабкість механізмів систематичного моніторингу та оцінки результативності різних моделей участі, що унеможлиблює evidence-based підходи до вдосконалення політик та масштабування перевірених успішних практик на інші території.

Тим не менш, фінансові механізми підтримки громадських ініціатив демонструють поступовий перехід від повної залежності від міжнародних донорів до створення власних національних інструментів фінансування:

- Державний фонд регіонального розвитку, реформований у 2023 році, запровадив спеціальну програму підтримки громадських ініціатив з виділенням 15% загального бюджету фонду;
- Програма «U-LEAD з Європою» надає технічну підтримку та грантове фінансування для розвитку спроможності громад;
- платформа «єРобота» дозволяє громадам подавати заявки онлайн та відстежувати статус у реальному часі;
- локальні фонди відбудови у понад 50 громадах збирають кошти від мешканців, місцевого бізнесу та діаспори;
- механізми мікрогрантів від міжнародних організацій (USAID, UNDP, швейцарська допомога) надають від 5 до 50 тисяч доларів безпосередньо громадським організаціям без складних процедур.

За даними моніторингу, загальний обсяг фінансування громадських

ініціатив відбудови через різні механізми у 2023 році склав близько 2,5 мільярда гривень, що становить приблизно 3-4% від загального обсягу коштів, спрямованих на відбудову.

Різноманітність фінансових механізмів є безумовно позитивним явищем, оскільки створює множинні точки доступу для різних типів громадських ініціатив. Однак водночас це створює серйозні ризики фрагментації зусиль та нерівного доступу різних громад до ресурсів залежно від їхньої спроможності орієнтуватися у складній системі донорів та вимог. Україні критично потрібна інтегрована національна платформа фінансування відбудови, яка б консолідувала повну інформацію про всі доступні джерела та їхні вимоги, та надавала адресну методичну підтримку громадам у підготовці якісних заявок на фінансування, особливо малим та сільським громадам з обмеженими ресурсами.

Резюмуємо: вітчизняний досвід залучення громад до відбудови, що формується протягом 2022-2025 років в умовах повномасштабної війни, демонструє безпрецедентний сплеск громадської активності та самоорганізації, породжений екстремальними обставинами, але одночасно виявляє глибокі системні виклики, що потребують стратегічних інституційних рішень на національному рівні.

Законодавчі зміни, зокрема до Закону про публічно-приватне партнерство та гармонізація з вимогами ЄС, створюють необхідну правову базу для розширення можливостей публічно-приватного партнерства, однак їхня практична імплементація та реальна ефективність критично залежить від паралельного розвитку реальної спроможності громад та представників бізнесу використовувати ці нові інструменти у практичній діяльності.

Різноманітність локальних моделей залучення, від координаційних центрів у Бучі до народного бюджету в Ірпені, від платформ громадського моніторингу у Харкові до віртуальних громад у Запорізькій області, свідчить про високий адаптивний потенціал українського суспільства та креативність громад у пошуку рішень, але водночас чітко вказує на відсутність системної національної політики та єдиних стандартів якості участі.

Фінансові механізми поступово диверсифікуються від повної залежності від міжнародних донорів до створення власних національних інструментів підтримки, однак існуюча фрагментація цих механізмів створює реальні ризики нерівного доступу різних громад до ресурсів та підтримки.

Критично необхідна інтегрована національна система управління відбудовою з чіткими механізмами багаторівневої координації, систематичного моніторингу та неупередженої оцінки, що дозволить масштабувати перевірені успішні локальні практики на національний рівень та забезпечить справедливий та рівний доступ усіх громад країни до ресурсів та професійної підтримки незалежно від їхнього розміру, географічного розташування та наявності власних спроможностей.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАД ДО ПРОЦЕСІВ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Оцінка сучасного стану залучення громад до відбудови у Харківській області: досвід для України

Харківська область, перебуваючи на передовій лінії протистояння російській агресії, демонструє унікальний досвід одночасного ведення оборонних дій та відбудови зруйнованої інфраструктури. За даними Харківської обласної військової адміністрації, за період повномасштабної війни на території області зруйновано понад 30 тисяч об'єктів інфраструктури, з яких понад 10 тисяч становлять житловий фонд [55]. Фонд ліквідації наслідків збройної агресії у 2024 році планував відновлення 74 інфраструктурних об'єктів, включаючи 33 багатоквартирні будинки, 31 заклад освіти та 3 медичні заклади [25].

Харківська міська територіальна громада у 2025 році виділила з бюджету 2 мільярди гривень на відновлення інфраструктури, що становить майже 10% від загального обсягу видатків [21]. Проте критичний аналіз розподілу цих коштів виявляє істотну нерівномірність: лівова частка ресурсів концентрується у обласному центрі та найбільших містах, тоді як сільські громади та малі населені пункти залишаються на периферії уваги. Ця диспропорція особливо відчутна у прикордонних районах, де руйнування є найбільшими, а ресурси для відбудови найобмеженішими.

Роганська селищна громада, розташована у безпосередній близькості до Харкова, пережила жорстоку окупацію та інтенсивні бойові дії у лютому-березні 2022 року. Селище Рогань перетворилося на «сіру зону», де протягом 40 днів тривали постійні обстріли з використанням усіх видів озброєння, від стрілецької зброї до реактивних систем залпового вогню [23]. Начальниця Роганської СВА

Марія Черненко повідомляє, що після деокупації повернулися 80% жителів, однак лише 10% бізнесу відновило свою діяльність [53]. Цей драматичний розрив між поверненням населення та відновленням економічної активності створює критичну проблему для громади: люди повертаються, але не мають де працювати, що робить їхнє повернення нестійким. Громада розпочала активну відбудову одразу після звільнення, відремонтувавши житло, укриття, котельні та водонапірні башти за підтримки держави, міжнародних партнерів та благодійників [23].

Швейцарський волонтер Урбан Фрай особисто доставив пожежний автомобіль, подолавши 2700 кілометрів, а організації Червоний Хрест та «Промінь України» передали техніку та провели тренінги з тактичної медицини. Проте критичний погляд виявляє системну проблему: відбудова у Роганській громаді залежить від випадкових благодійних ініціатив та особистої активності лідерів, а не від стабільних інституційних механізмів.

Куп'янська міська територіальна громада представляє ще більш складний приклад післявоєнної відбудови, оскільки частина її території досі залишається окупованою, а лінія фронту проходить безпосередньо через район. Громада, до складу якої входять 12 населених пунктів, перебувала під окупацією з 27 лютого до 7 жовтня 2022 року [58]. Куп'янський район не має жодної громади з високим рівнем фінансової спроможності, що різко контрастує з Красноградським та Лозівським районами, де всі громади відносяться до високого або оптимального рівнів [55].

У межах програми «Відновлення у 39 територіальних громадах Харківської області» було сформовано 8 032 сертифікати на компенсацію за знищене майно на суму понад 10,6 мільярда гривень [42]. Критичний аналіз виявляє, що формування сертифікатів не означає їхню оплату, оскільки багато мешканців Куп'янщини отримали сертифікати, але реальної компенсації досі не побачили через брак коштів та бюрократичні перешкоди. Куп'янська громада готується до відбудови житла та опалювального сезону, відновлюючи функціонування органів місцевого самоврядування, соціальних служб та ЖКГ,

однак постійні обстріли робить цей процес надзвичайно складним [41]. Куп'янська громада демонструє межі можливостей відбудови в умовах активних бойових дій, однак без припинення обстрілів будь-які зусилля залишаються паліативними.

Циркунівська сільська громада Харківського району, що включає 9 населених пунктів з адміністративним центром у селі Циркуни, представляє типовий приклад малої сільської громади на Харківщині [65]. На відміну від Роганської та Куп'янської громад, Циркунівська зазнала менших руйнувань і стикається з іншими викликами: відтоком населення, відсутністю економічної бази, обмеженістю власних ресурсів. Портал «Децентралізація» відзначає участь Циркунівської громади у програмі розробки комплексного плану просторового розвитку, що має стати основою для майбутньої відбудови [60]. Проте критичний аналіз показує розрив між стратегічним плануванням та реальною спроможністю громади, навіть маючи якісний план просторового розвитку, громада не має ні фінансових, ні людських ресурсів для його реалізації.

Відсутність привабливих робочих місць призводить до міграції молоді у великі міста, що поглиблює демографічну кризу та підриває перспективи розвитку. Малі сільські громади на Харківщині потребують не лише інфраструктурної відбудови, але й комплексних програм економічного розвитку та створення робочих місць.

Таблиця 3.1 – Порівняльний аналіз стану відбудови у громадах Харківської області (2022-2025)

<i>Громада</i>	<i>Населення (до війни/зараз)</i>	<i>Масштаб и руйнувань</i>	<i>Фінансова спроможність</i>	<i>Ключові партнери відбудови</i>	<i>Рівень залучення мешканців</i>	<i>Критичні виклики</i>
Роганська	14,100 / 11,280 (80%)	Значні (40 днів окупації)	Середня	Швейцарія, Червоний Хрест, ДСНС	Високий (волонтерські ініціативи)	Відсутність робочих місць (10% бізнесу повернулося)

Продовження таблиці 3.1

Куп'янська	~30,000 / ~12,000 (40%)	Критичні (частково окупована)	Низька	Міжнародні донори, держава	Обмежені й (активні бойові дії)	Постійні обстріли, міграція населення
Циркунівська	~8,000 / ~6,400 (80%)	Помірні	Низька	Програми децентралізац ії	Низький	Відсутність економічної бази, відтік молоді
Харків (місто)	1,400,000 / ~1,100,000	Значні (12,000 пошкоджених будівель)	Висока	Міжнародні донори, держбюджет	Середній (платформ и участі)	Масштаб руйнувань, координація
Чугуївська	~35,000 / ~28,000 (80%)	Значні	Середня	Chemonics Int., PFRU	Середній	Близькість до лінії фронту

Джерело: розробка автора.

Представлена таблиця виявляє критичну кореляцію між географічним розташуванням громади, масштабами руйнувань та можливостями відбудови. Громади, розташовані ближче до обласного центру (Роганська, Циркунівська), мають кращий доступ до ресурсів та партнерів, тоді як прикордонні громади (Куп'янська) залишаються у найскладнішому становищі попри найбільші потреби. Парадокс ситуації полягає у тому, що громади з найменшою фінансовою спроможністю потребують найбільших інвестицій, але саме вони є найменш привабливими для донорів через безпекові ризики. Рівень повернення населення коливається від 40% у Куп'янській громаді до 80% у Роганській та Циркунівській, що співвідноситься з інтенсивністю обстрілів та наявністю базових послуг. Драматична ситуація з робочими місцями у Роганській громаді, де повернулося лише 10% бізнесу при 80% населення, створює «пастку бідності» люди є, але немає економіки для їхнього утримання. Існуюча модель відбудови посилює регіональні диспропорції замість їх подолання.

Міжнародна підтримка відбудови Харківщини здійснюється через різноманітні канали та програми, кожна з яких має свою специфіку та обмеження. Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ та

Швейцарський державний секретаріат з економічних питань SECO реалізують проєкт покращення передумов для національної політики інтегрованого міського розвитку [5].

Організація Chemonics International через програму PFRU (Program for Financial Reform in Ukraine) надала Чугуївській громаді допомогу на понад 10,3 мільйона гривень, включаючи заміну вікон у лікарні та закладах освіти [55]. The HALO Trust передав саперам ДСНС Харківщини машини важкого типу для перевезення вибухонебезпечних предметів, що є критично важливим для розмінування територій [55].

Міністерство розвитку громад та територій України у своєму Плані для Ukraine Facility визначає механізми координації міжнародної допомоги та залучення громад до процесів відбудови [13]. UNDP реалізує в Україні програми підтримки відбудови через громадянське суспільство та молодіжну участь, зокрема проєкт «Громадянське суспільство та молодіжна підтримка» [17]. World Bank оголосив пакет підтримки у 750 мільйонів доларів для покращення системи управління публічними інвестиціями та фіскального управління на місцевому рівні в Україні [1]. European Commission через Ukraine Investment Framework мобілізувала 5,7 мільярдів євро гарантій та грантів, що залучило 18 мільярдів євро інвестицій для відбудови [10, 11]. Transparency International Ukraine наголошує на необхідності надання реальних повноважень громадським структурам для забезпечення підзвітності у процесах відбудови [57]. Портал «Децентралізація» документує досвід громад Харківської області у розробці комплексних планів просторового розвитку як основи для відбудови [70]. UNDP наголошує на важливості залучення громадянського суспільства до післявоєнного відновлення як ключової умови сталості результатів [18]. Проте критичний аналіз міжнародної допомоги виявляє декілька системних проблем: географічну нерівномірність (концентрацію у великих містах), проєктну фрагментацію (кожен донор реалізує окремий проєкт без координації), короткостроковість (зазвичай 12-24 місяці), та надмірні вимоги до звітності (що створює бар'єр для малих громад).

World Bank у своєму дослідженні публічно-приватних партнерств у післявоєнній реконструкції підкреслює необхідність довгострокового підходу та координації між донорами [2]. Відсутність єдиної координаційної платформи призводить до ситуацій, коли в одній громаді дублюються проєкти, тоді як інша громада не отримує жодної підтримки.

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік, затверджена обласною радою, визначає стратегічні пріоритети відбудови [59]. Документ складається з п'яти частин та охоплює питання відновлення інфраструктури, соціального захисту, економічного розвитку та безпеки. Бюджет Харківської міської територіальної громади на 2025 рік становить 21,2 мільярда гривень, з яких 2 мільярди виділено на відновлення інфраструктури, включаючи 570,4 мільйона на реконструкцію теплопостачання та 1,43 мільярда на відновлення житлового фонду [21]. За 2024 рік у Харкові вдалося відремонтувати 100 будинків, а на 2025 рік заплановано відновити ще 160 [26]. Коваленко Т.С. аналізує модернізацію управління у період відновлення, підкреслюючи важливість узгодженості програмних документів різних рівнів влади [31].

Критичний аналіз програмних документів виявляє їхній переважно «зверху-вниз» характер: стратегії розробляються обласною владою з мінімальним залученням громад до процесу планування. Іванов А.О. досліджує законодавчі новації у сфері публічно-приватного партнерства в Україні, відзначаючи розрив між декларованими принципами участі та їхньою реальною імплементацією [33]. Механізми громадської участі, передбачені у програмах, є здебільшого консультативними, а не вирішувочими. Міністерство розвитку громад та територій України у Плані для Ukraine Facility закладає принципи залучення громад, однак конкретні механізми їхньої реалізації залишаються недостатньо прописаними [13].

Відсутність чітких індикаторів ефективності та механізмів громадського моніторингу ускладнює оцінку реальних результатів виконання програм. Критичний висновок: програмні документи створюють ілюзію стратегічного

планування, але не забезпечують реального залучення громад до прийняття рішень щодо відбудови.

Волонтерський рух та громадські ініціативи відіграють критичну роль у відбудові Харківщини, часто компенсуючи неспроможність офіційних інститутів. У Роганській громаді понад 2000 волонтерів взяли участь у «днях толоки» для розчищення завалів, демонструючи безпрецедентний рівень громадської мобілізації [23]. У Харкові було створено платформу «Відбудова разом», яка об'єднала понад 80 громадських організацій для координації волонтерських ініціатив. Платформа організувала більше 150 зустрічей громад для обговорення пріоритетів відновлення, провела навчання для 500 активістів з проєктного менеджменту та фандрейзингу, створила інтерактивну карту потреб громад [47]. Гнатюк О.П. досліджуючи роль громад у процесах відбудови, підкреслює унікальність українського волонтерського феномену у світовому контексті післявоєнного відновлення [70].

Критичний аналіз волонтерського руху виявляє його сильні та слабкі сторони. Сильні сторони: швидкість реакції, гнучкість, здатність працювати у найскладніших умовах, високу мотивацію учасників, інноваційність підходів. Слабкі сторони: нестійкість (залежність від ентузіазму окремих людей), відсутність системності, ризик вигорання волонтерів, обмеженість ресурсів, складнощі масштабування успішних ініціатив. Костенко Ю.С. аналізує досвід застосування партисипативного управління в Україні, наголошуючи на необхідності інституціоналізації волонтерського руху для забезпечення його сталості. Зрозуміло, що волонтерський рух є незамінним у екстремній фазі відбудови, але не може замінити системних інституційних механізмів для довгострокового відновлення.

Виклики координації між різними рівнями влади залишаються однією з найгостріших проблем відбудови Харківщини. Спостерігається дублювання функцій між обласною військовою адміністрацією, обласною радою, райдержадміністраціями та місцевими радами громад. Відсутність чітко визначених повноважень призводить до конфліктів та неефективності.

Наприклад, рішення про пріоритети відбудови може прийматися одночасно на кількох рівнях без належної координації, що призводить до марнування ресурсів. Інформаційний вакуум між рівнями влади означає, що громади часто не мають повної інформації про доступні програми підтримки, а обласна влада не володіє достовірними даними про реальні потреби громад.

Впевнені, що в умовах воєнного стану традиційна вертикаль влади виявилася недостатньо гнучкою для ефективної координації складних процесів відбудови. Необхідні нові горизонтальні механізми координації, що дозволять різним акторам взаємодіяти безпосередньо, без обов'язкового проходження через всі рівні ієрархії.

Підсумовуючи, аналіз сучасного стану відбудови у Харківській області виявляє глибокий розрив між масштабами потреб та наявними ресурсами, між активністю громад та інституційною спроможністю для її реалізації. Громади демонструють високий рівень мобілізації та готовності до участі у відбудові, однак відсутність системних механізмів перетворює цю енергію на фрагментовані ініціативи з обмеженим ефектом. Географічні диспропорції, коли громади ближче до обласного центру мають значно кращий доступ до ресурсів, загострюють регіональну нерівність. Залежність від міжнародної допомоги створює ризик нестійкості результатів після відходу донорів.

Критичний висновок: без системної трансформації підходів до публічно-громадського партнерства, що включала б реальні механізми участі, прозорість, координацію та підзвітність, відбудова Харківщини залишатиметься повільною, нерівномірною та нестійкою.

3.2 Розробка ефективної моделі публічно-громадського партнерства для післявоєнного відновлення Харківської області

На основі критичного аналізу міжнародного досвіду, вітчизняних практик

та специфічних умов Харківської області пропонується інтегрована модель публічно-громадського партнерства, яка поєднує елементи різних підходів та адаптована до реалій постконфліктної відбудови у прифронтовому регіоні.

Модель «Чотиривимірне партнерство» базується на чотирьох взаємопов'язаних компонентах: інституційному, фінансовому, технологічному та соціальному, кожен з яких має специфічні механізми реалізації та індикатори ефективності. Критична відмінність запропонованої моделі від існуючих практик полягає у переході від консультативного до вирішального формату участі громад, від фрагментованих ініціатив до системної координації, від короткострокових проєктів до довгострокових програм розвитку. Модель враховує специфічні виклики Харківщини, а саме: активні бойові дії у частині регіону, масштабні руйнування, обмеженість фінансових ресурсів, відтік населення, психологічні травми мешканців, високу мобілізацію громадянського суспільства.

Інституційний компонент моделі передбачає створення багаторівневої системи органів публічно-громадського партнерства з чітким розподілом повноважень та механізмами підзвітності. На обласному рівні пропонується створити Обласну раду з відбудови (ОРВ), до складу якої входитимуть представники обласної влади (30%), місцевих громад (30%), громадських організацій (20%), бізнесу (10%) та міжнародних донорів (10%). Критично важливо, що ОРВ матиме не консультативний, а вирішальний статус щодо розподілу коштів на відбудову, затвердження стратегічних пріоритетів та моніторингу реалізації програм. Transparency International Ukraine наголошує на необхідності надання реальних повноважень громадським структурам для забезпечення підзвітності та прозорості у процесах відбудови [57].

Рішення ОРВ прийматимуться кваліфікованою більшістю (дві третини голосів), що гарантує неможливість домінування будь-якої групи. На районному рівні створюються Районні координаційні центри відбудови (РЦКВ), які забезпечують горизонтальну координацію між громадами, організовують обмін досвідом та спільні проєкти. European Commission у своєму інвестиційному

фреймворку для України підкреслює важливість створення координаційних механізмів на всіх рівнях управління [11].

На рівні громад функціонують Громадські ради відбудови (ГРВ), які формуються за принципом максимальної інклюзивності: кожен мешканець має право бути обраним або брати участь у засіданнях. ГРВ визначають пріоритети відбудови для конкретної громади, розробляють проєктні пропозиції, здійснюють моніторинг реалізації та звітують перед мешканцями.

Критичний елемент моделі: всі органи публічно-громадського партнерства мають доступ до повної інформації про плани, бюджети та результати відбудови через єдину цифрову платформу.

Фінансовий компонент моделі включає диверсифіковані механізми фінансування відбудови, що зменшують залежність від окремих джерел та забезпечують сталість. Пропонується створити Регіональний фонд відбудови Харківщини (РФВХ), який акумулюватиме кошти з різних джерел: державний бюджет (40%), міжнародна допомога (30%), обласний та місцеві бюджети (15%), бізнес та благодійність (10%), краудфандинг та громадські внески (5%). РФВХ управляється спільно ОРВ та незалежним наглядовим комітетом з участю міжнародних експертів, що гарантує прозорість використання коштів.

Критична інновація моделі: запровадження механізму «Громадського бюджету відбудови», коли мінімум 20% (а не символічні 5%, як зараз у Чернігівській області) від РФВХ розподіляється через пряме голосування мешканців громад. Громади подають проєктні пропозиції, які проходять технічну експертизу на відповідність стандартам, після чого мешканці голосують за пріоритетні проєкти. Щоб уникнути «цифрового розриву», голосування організовується як онлайн, так і офлайн (у громадських центрах, бібліотеках, через мобільні станції). Для малих та фінансово слабких громад запроваджується механізм «Вирівнювального гранту», який забезпечує додаткове фінансування з розрахунку на душу населення, компенсуючи об'єктивно нижчу спроможність.

Технологічний компонент моделі базується на створенні єдиної цифрової

екосистеми відбудови Харківщини «ХарківREBUILD», яка інтегрує різні платформи та інструменти. Платформа включає модуль «Карта потреб та руйнувань», де кожен мешканець може повідомити про пошкодження, модуль «Проекти відбудови» з детальною інформацією про всі проекти, їхній статус, бюджети та виконавців, модуль «Громадський бюджет» для подання пропозицій та голосування, модуль «Моніторинг та звітність» з фото/відео матеріалами до та після реалізації проектів, модуль «Пошук партнерів» для знаходження донорів, підрядників, волонтерів.

Критична особливість платформи: усі дані є відкритими та доступними у форматах, придатних для аналізу (open data), що дозволяє журналістам, дослідникам та громадським активістам здійснювати незалежний моніторинг. Платформа інтегрована з системою електронної ідентифікації «Дія», що забезпечує верифікацію користувачів та запобігає маніпуляціям при голосуванні. Для подолання цифрового розриву у кожній громаді створюються «Точки цифрової підтримки», - приміщення з комп'ютерами та консультантами, де мешканці без власних пристроїв або навичок можуть отримати допомогу у користуванні платформою. Технологічний компонент включає також використання геоінформаційних систем (ГІС) для просторового планування відбудови та оптимізації розміщення об'єктів інфраструктури.

Соціальний компонент моделі спрямований на зміцнення соціального капіталу громад, подолання психологічних травм війни та формування культури участі. Пропонується створення мережі «Центрів громадської активності» (ЦГА) у кожній громаді, тобто фізичних просторів, де мешканці можуть зустрічатися, обговорювати проблеми, навчатися та розробляти спільні проекти. ЦГА виконують функції інкубаторів громадських ініціатив, надаючи базову інфраструктуру (приміщення, обладнання, доступ до інтернету) та методичну підтримку. У ЦГА організуються регулярні «Форуми відбудови», - відкриті зустрічі мешканців з представниками влади, експертами та потенційними партнерами для обговорення пріоритетів та прогресу відбудови. Критично важливим елементом соціального компонента є програма «Школа активного

громадянина», де мешканці навчаються навичкам проєктного менеджменту, фандрейзингу, громадської адвокації, моніторингу та оцінки. Особлива увага приділяється залученню молоді через програму «Молодіжні агенти змін», де підлітки та молодь отримують можливість реалізувати власні проєкти відбудови з менторською підтримкою.

Для подолання гендерної нерівності запроваджується квотування: у всіх органах публічно-громадського партнерства жінки мають становити не менше 40%. Програма психологічної підтримки інтегрована у роботу ЦГА, оскільки травми війни є серйозним бар'єром для повноцінної участі багатьох мешканців у громадському житті.

Таблиця 3.2 – Структура моделі «Чотиривимірне партнерство» для відбудови Харківської області

<i>Компонент</i>	<i>Ключові механізми</i>	<i>Інституційні інновації</i>	<i>Індикатори успіху</i>	<i>Ризики та заходи мітигації</i>
Інституційний	Обласна рада відбудови (30/30/20/10/10), Районні координаційні центри, Громадські ради відбудови	Рішальний (не консультативний) статус, кваліфікована більшість для рішень, прямий доступ до інформації	>50% рішень ОРВ імплементовано, участь >30% населення у ГРВ	Ризик: домінування еліт. Мітигація: квотування, ротація, прозорість
Фінансовий	Регіональний фонд відбудови (40/30/15/10/5), Громадський бюджет (20% фонду), Вирівнювальний грант	Диверсифікація джерел, пряме голосування мешканців, преференції для слабких громад	20% бюджету через громадське голосування, >40% проєктів у малих громадах	Ризик: нестача коштів. Мітигація: багатоканальне фінансування, краудфандинг
Технологічний	Платформа "ХарківREBUILD", Відкриті дані, Точки цифрової підтримки, ГІС	Єдина екосистема, інтеграція з Дією, open data API, офлайн доступ	>60% населення користується платформою, 100% проєктів з відкритими даними	Ризик: цифровий розрив. Мітигація: офлайн точки, навчання, мобільні станції
Соціальний	Центри громадської активності, Школа	Інкубація ініціатив, систематичне	Мін. 1 ЦГА на громаду, >500 випускників	Ризик: вигорання активістів.

	активного громадянина, Молодіжні агенти змін	навчання, гендерні квоти (40%), психопідтримка	Школи щороку, 40% жінок в органах	Мітигація: ротація, психопідтримка, винагороди

Джерело: розробка автора.

Запропонована модель виявляє критичну відмінність від існуючих практик у кількох ключових аспектах:

- 1) збалансованість представництва: в Обласній раді відбудови громади та влада мають паритетне представництво (по 30%), що унеможливорює домінування однієї сторони;
- 2) реальні повноваження: органи партнерства приймають рішення, а не лише консультують, що трансформує їх з декоративних у функціональні;
- 3) значна частка громадського бюджету: 20% замість символічних 5% дає громадам реальний вплив на пріоритети відбудови;
- 4) вирівнювальний механізм: малі та бідні громади отримують додаткову підтримку, що запобігає поглибленню нерівності;
- 5) технологічна інклюзивність: цифрові інструменти доповнюються офлайн механізмами, щоб уникнути виключення вразливих груп;
- 6) систематичність: замість випадкових ініціатив створюється інституціоналізована система з довгостроковою перспективою.

Критична оцінка: запропонована модель є амбітною та вимагає значних ресурсів для впровадження, однак без такої системної трансформації публічно-громадське партнерство залишатиметься декларативним.

Механізми імплементації запропонованої моделі передбачають поетапний підхід з урахуванням обмежених ресурсів та складних умов:

Пілотна фаза (6 місяців): запуск моделі у 3-5 громадах різного типу (велика міська, середня селищна, мала сільська) для тестування механізмів та їхньої адаптації. *Критерії відбору пілотних громад:* наявність активної громадської спільноти, підтримка місцевої влади, доступність інфраструктури, представництво різних типів руйнувань.

Фаза масштабування (12 місяців): поширення моделі на всі громади

Харківської області з урахуванням уроків пілотної фази. Створення навчальних програм для тиражування досвіду, розробка стандартизованих процедур, формування мережі координаторів.

Фаза консолідації (24 місяці): інституціоналізація моделі через закріплення у обласних програмних документах, інтеграція з національними стратегіями відбудови, забезпечення сталого фінансування.

Критичний фактор успіху імплементації: політична воля обласної влади визнати реальні повноваження громадських структур, що може зустріти опір з боку тих, хто звик до традиційної ієрархічної моделі управління.

Механізми моніторингу та оцінки ефективності моделі включають систему індикаторів на трьох рівнях. Індикатори процесу вимірюють, наскільки добре функціонують механізми партнерства:

- кількість засідань ОРВ, РЦКВ, ГРВ;
- відсоток участі членів у засіданнях;
- кількість проектних пропозицій від громад;
- відсоток населення, який користується платформою «ХарківREBUILD»;
- кількість випускників «Школи активного громадянина».

Індикатори результатів вимірюють безпосередні наслідки роботи партнерства: кількість та вартість реалізованих проектів відбудови; швидкість прийняття рішень (середній час від пропозиції до реалізації); рівень задоволеності мешканців процесами відбудови (через регулярні опитування); рівень довіри до влади та інститутів партнерства; рівень соціальної згуртованості (через індекс соціального капіталу).

Індикатори впливу вимірюють довгострокові ефекти моделі: відсоток відновленої інфраструктури; темпи економічного зростання у громадах; рівень повернення населення; показники якості життя; сталість громадських ініціатив після завершення зовнішньої підтримки.

Критично важливо, що моніторинг здійснюється не лише владою, але й незалежними громадськими моніторами, журналістами та дослідниками з

використанням відкритих даних платформи.

Висновок: Запропонована модель «Чотиривимірне партнерство» представляє системний підхід до трансформації публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області. Модель адресує критичні недоліки існуючих практик: консультативний статус громадських структур, фрагментованість ініціатив, залежність від донорів, цифровий розрив, відсутність координації.

Інституційний компонент створює реальні механізми участі з вирішальними повноваженнями. Фінансовий компонент забезпечує диверсифікацію джерел та значну частку громадського бюджету. Технологічний компонент будує цифрову екосистему з компенсаторними офлайн механізмами. Соціальний компонент зміцнює спроможності громад та соціальний капітал.

Критична оцінка: модель є амбітною та вимагає політичної волі, фінансових ресурсів та часу для імплементації. Проте без такої системної трансформації публічно-громадське партнерство залишатиметься декларативним, а відбудова,- повільною та нестійкою.

Успішна імплементація моделі може трансформувати Харківську область у взірць ефективного публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, чий досвід може бути масштабований на інші регіони України.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження сформульовано нижченаведені основні висновки та пропозиції:

Теоретико-методологічний аналіз публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові, здійснений на основі систематичного вивчення вітчизняних та міжнародних джерел, дозволяє сформулювати низку принципових висновків, що є фундаментальними для розуміння цього складного феномену.

1. Публічно-громадське партнерство постає як специфічна форма міжсекторальної взаємодії, що принципово відрізняється від класичного публічно-приватного партнерства своїм стратегічним фокусом на залученні організацій громадянського суспільства, стимулюванні місцевих ініціатив та мобілізації соціального капіталу, а не виключно на досягненні економічної ефективності через бізнес-механізми.

Концептуальна рамка цього багатовимірного феномену включає тісно взаємопов'язані елементи: різноманітних суб'єктів партнерства з їхніми специфічними інтересами, об'єкти спільної взаємодії, інституційні механізми координації між рівнями, ресурсну базу партнерства, правові рамки співпраці та контрольні інструменти моніторингу ефективності.

2. Систематичний аналіз міжнародного досвіду країн, що пройшли через післявоєнні трансформації протягом останніх десятиліть, переконливо демонструє, що найуспішнішими та найбільш сталими виявляються ті комплексні програми післявоєнної відбудови, які послідовно базуються на фундаментальних принципах широкої партисипативності, системної прозорості всіх процесів, чіткої субсидіарності у прийнятті рішень, реальної підзвітності всіх учасників та глибокої інклюзивності, що забезпечують не формальну, а справжню участь різноманітних груп громад у всіх етапах прийняття важливих рішень щодо їхнього майбутнього.

Законодавчі зміни в Україні, зокрема прийняття у 2025 році оновленого Закону про публічно-приватне партнерство, створюють нову правову основу для розвитку різноманітних форм партнерства у післявоєнній відбудові, хоча успіх їх практичної імплементації залежить від якості підзаконних актів, інституційної спроможності органів влади та рівня довіри між стейкхолдерами.

3. Методологічна рамка дослідження механізмів залучення громад до відбудови, розроблена на перетині різних наукових дисциплін, має базуватися на міждисциплінарному підході, що органічно інтегрує системний, партисипативний та інституційний аналіз для створення цілісного розуміння. Багаторівневий дослідницький дизайн, що послідовно охоплює макро-, мезо-, мікро- та індивідуальний рівні соціальної реальності, дозволяє одночасно зрозуміти як національні інституційні рамки партнерства та їхню еволюцію, так і повсякденні практики локальної взаємодії між конкретними акторами на місцях.

Ефективне поєднання різноманітних якісних методів (глибинних інтерв'ю, фокус-групових дискусій, включеного спостереження, детальних кейс-стаді) та надійних кількісних інструментів (репрезентативних опитувань, статистичного аналізу вторинних даних) забезпечує як необхідну глибину розуміння складних соціальних процесів, так і можливість статистичної генералізації отриманих висновків на ширші сукупності.

4. Детально розроблена система індикаторів ефективності публічно-громадського партнерства має включати шість ключових категорій показників:

- реальну участь громади у процесах прийняття рішень,
- вимірювані економічні результати відбудови,
- соціальну згуртованість та довіру між групами,
- інституційну спроможність органів влади та громадських організацій,
- прозорість процедур та підзвітність усіх учасників,
- довгострокову сталість досягнутих результатів після завершення зовнішньої підтримки.

Етичні принципи проведення досліджень, що набувають особливої критичності при роботі з психологічно травмованими громадами деокупованих територій, вимагають неухильного дотримання конфіденційності персональних даних, отримання повної інформованої згоди всіх учасників та постійної рефлексивності дослідника щодо власних можливих упереджень та їхнього впливу на процес дослідження.

Розроблена комплексна методологічна рамка може слугувати надійною основою для емпіричного дослідження різноманітних практик публічно-громадського партнерства у відбудові Харківської області та інших післявоєнних регіонів України, що зазнали масштабних руйнувань.

5. Порівняльний аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду публічно-громадського партнерства у процесах післявоєнної відбудови виявляє як спільні універсальні закономірності успішних практик, що підтверджуються у різних країнах та контекстах, так і специфічні унікальні виклики українського контексту, що вимагають творчої адаптації європейських моделей до складних національних реалій з урахуванням історичних, культурних та інституційних особливостей.

Європейський досвід, систематизований через детальний аналіз післявоєнної відбудови на Західних Балканах, у Північній Ірландії, країнах Балтії та Східній Німеччині, переконливо доводить фундаментальний факт, що довгостроковий сталий успіх процесів відновлення критично залежить не від загального обсягу міжнародного фінансування чи технічної допомоги, а насамперед від якості та глибини інституційних механізмів залучення місцевих громад до всіх етапів процесів прийняття стратегічних та оперативних рішень, що переконливо демонструють успішні кейси Хорватії та Північної Ірландії з їхнім принциповим фокусом на створенні реальних, а не формальних повноважень локальних громадських структур у системі управління відбудовою.

6. Український досвід 2022-2025 років демонструє парадоксальну та водночас обнадійливу ситуацію: з одного боку, спостерігається безпрецедентний історичний сплеск спонтанної громадської мобілізації та самоорганізації

безземельного масштабу та поява численних інноваційних локальних практик залучення: від народного бюджету відбудови до віртуальних громад окупованих територій, від координаційних центрів до платформ громадського моніторингу, а з іншого боку, виявляється глибокий системний дефіцит інституційних механізмів на національному рівні, що суттєво унеможлиблює ефективне масштабування перевірених успішних підходів на інші території та створює серйозні ризики поступового повернення до старих неефективних централізованих моделей бюрократичного управління після завершення активної фази збройного конфлікту, коли військова необхідність більше не буде виправданням для інновацій.

Законодавчі зміни останніх років, зокрема важливе прийняття оновленого закону про публічно-приватне партнерство, безумовно створюють необхідну базову правову рамку для модернізації системи управління та розширення можливостей співпраці, однак їхня реальна практична ефективність та вплив на якість життя громадян критично залежить від паралельної глибокої трансформації управлінської культури на всіх рівнях влади та послідовного розвитку реальної інституційної спроможності як громад, так і представників бізнесу ефективно використовувати нові законодавчі інструменти у повсякденній практиці, що об'єктивно вимагає масштабних довгострокових інвестицій у професійне навчання, методичну підтримку та інституційний розвиток.

7. Ключовий стратегічний досвід для України з багатого європейського досвіду включають гостру необхідність:

– послідовно уникати механістичного прямого копіювання зарубіжних моделей без їхньої критичної ретельної адаптації до складного локального контексту кожного конкретного регіону з урахуванням його історії, культури та специфічних потреб;

– обов'язково забезпечувати реальні юридично закріплені, а не суто формальні декларативні повноваження громадських структур у процесах прийняття важливих управлінських рішень щодо пріоритетів та механізмів

відбудови;

- органічно інтегрувати економічні, соціальні, культурні та психологічні виміри процесів відбудови в єдину комплексну стратегію замість вузького фокусу виключно на швидкому відновленні фізичної інфраструктури;

- обов'язково планувати та реалізовувати відбудову як довгостроковий складний процес глибокої суспільної трансформації протягом принаймні 10-15 років, а зовсім не як короткострокову технічну кампанію швидких результатів;

- послідовно диверсифікувати фінансові інструменти підтримки з гнучким урахуванням значного різноманіття типів громад, масштабів проєктів та локальних контекстів;

- цілеспрямовано створити та підтримувати національну платформу систематичного обміну практичним досвідом та професійного навчання для ефективного масштабування перевірених успішних практик з одних територій на інші.

8. Критичними системними викликами, що потребують невідкладного політичного вирішення на найвищому національному рівні протягом найближчих місяців, є:

- термінова розробка та прийняття єдиної національної рамкової програми для стандартизованого залучення громад при обов'язковому збереженні достатніх можливостей локальної творчої адаптації до специфічних умов; створення інтегрованої загальнонаціональної цифрової платформи комплексного фінансування відбудови для ефективного подолання існуючої фрагментації численних донорських програм та механізмів;

- розвиток професійної системи систематичного моніторингу та неупередженої оцінки реальної результативності різних моделей громадської участі для забезпечення evidence-based підходів до послідовного вдосконалення державних політик;

- запуск масштабної довгострокової національної програми цілеспрямованого розвитку інституційної спроможності громад, з особливою

увагою до малих та сільських територій, для професійної організації якісних процесів громадської участі;

- забезпечення реально ефективною координації між усіма рівнями публічної влади (центральним, обласним та місцевим) для повного уникнення дублювання зусиль, конфліктів повноважень та марнотратного використання обмежених ресурсів;

- негайна кодифікація та повна інституціоналізація інноваційних воєнних практик участі громад через відповідне законодавче та нормативне закріплення до їхнього можливого поступового згортання після завершення активної фази конфлікту внаслідок зниження сприйнятої необхідності та повернення до звичних бюрократичних процедур.

9. Практичний аналіз стану відбудови у Харківській області виявив глибокий розрив між високою мобілізацією громад та відсутністю системних інституційних механізмів для ефективного використання цього потенціалу. Роганська, Куп'янська та Циркунівська громади демонструють різні моделі та виклики відбудови залежно від географічного розташування, масштабів руйнувань та фінансової спроможності.

Критичні проблеми включають:

- географічну нерівномірність доступу до ресурсів, де громади ближче до обласного центру мають значні переваги; драматичний розрив між поверненням населення та відновленням економічної активності (80% жителів vs 10% бізнесу у Роганській громаді);

- залежність відбудови від випадкових благодійних ініціатив замість стабільних механізмів;

- фрагментованість міжнародної допомоги без належної координації; консультативний, а не вирішальний статус громадських структур у процесах прийняття рішень.

10. Розроблена модель «Чотиривимірне партнерство» пропонує системне рішення виявлених проблем через чотири взаємопов'язані компоненти.

Інституційний компонент створює Обласну раду відбудови з паритетним

представництвом влади та громад (по 30%) та рішальними повноваженнями, Районні координаційні центри для горизонтальної координації та Громадські ради відбудови на рівні громад.

Фінансовий компонент формує Регіональний фонд відбудови з диверсифікованими джерелами та механізм Громадського бюджету, де 20% коштів розподіляється через пряме голосування мешканців.

Технологічний компонент будує єдину цифрову платформу «ХарківREBUILD» з відкритими даними та офлайн «Точками цифрової підтримки» для подолання цифрового розриву.

Соціальний компонент створює мережу Центрів громадської активності, програму «Школа активного громадянина» та гендерні квоти (40% жінок).

Критична відмінність моделі: перехід від консультативного до вирішального формату участі, від 5% до 20% громадського бюджету, від фрагментованих ініціатив до системної координації.

Успішна імплементація моделі може трансформувати Харківську область у взірць ефективного публічно-громадського партнерства у післявоєнній відбудові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission. Ukraine Investment Framework. 2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-investment-framework_en (last accessed: 24.10.2025).
2. European Commission. Ukraine Investment Framework: Support for Recovery and Reconstruction. Brussels, 2025. 95 p. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2156 (last accessed: 10.11.2025).
3. IOM, Migration Policy Institute. Developing a Road Map for Engaging Diasporas in Development: A Handbook for Policymakers and Practitioners. Geneva, 2012. 98 p. URL: <https://diaspora.iom.int/iommpi-diaspora-handbook> (last accessed: 10.11.2025).
4. IOM. New Diaspora Platform Backed by IOM Aims to Boost Ukraine's Reconstruction. Rome, 2025. URL: <https://www.iom.int/news/new-diaspora-platform-backed-iom-aims-boost-ukraines-reconstruction> (last accessed: 10.11.2025).
5. Kharkiv City Territorial Community. Rebuild Ukraine Platform. 2024. URL: <https://rebuildukraine.in.ua/en/kharkivska-community> (last accessed: 24.10.2025).
6. Kinstellar. Challenges and Opportunities: Rebuilding Ukraine's Post-War Infrastructure. 2025. URL: <https://www.kinstellar.com/news-and-insights/detail/3588/challenges-and-opportunities-rebuilding-ukraines-post-war-infrastructure> (last accessed: 23.10.2025).
7. Obolenskyi O. Development of public-private partnership in the formation of local development strategies. *Visnyk KNEU*. 2024. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2024/35\(2\).11](https://vz.kneu.ua/archive/2024/35(2).11) (last accessed: 23.10.2025).
8. OECD. Guidelines for Citizen Participation Processes. Paris, 2022. 178 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes_f765caf6-en.html (last accessed: 10.11.2025).

9. Stepanenko R. Ukraine: Public-Private Partnership Legislative Transformation for Post-War Reconstruction in 2025. *CEE Legal Matters*. 2025. URL: <https://ceelegalmatters.com/asters/29712-ukraine-public-private-partnership-legislative-transformation-for-post-war-reconstruction-in-2025> (last accessed: 23.10.2025).
10. Transparency International Ukraine. Public-Private Partnership Reform in Ukraine. Kyiv, 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/ppp-reform-2024/> (last accessed: 10.11.2025).
11. Transparency International Ukraine. Will Public-Private Partnership in Ukraine Gain New Life? Kyiv, 2025. URL: <https://ti-ukraine.org/en/ppp-ukraine-facility/> (last accessed: 10.11.2025).
12. Ukraine Adopts New PPP Law to Accelerate Post-War Reconstruction / Ukrainian Chamber of Commerce. 2025. URL: <https://chamber.ua/news/ukraine-adopts-new-ppp-law-to-accelerate-post-war-reconstruction/> (last accessed: 23.10.2025).
13. UNDP Ukraine. Supporting Ukraine's resilience through civil society and youth participation in sustainable recovery. 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine/news/call-participation-competition-supporting-ukraines-resilience-through-civil-society-and-youth-participation-sustainable-recovery> (last accessed: 24.10.2025).
14. UNDP. Civic Engagement. 2024. URL: <https://www.undp.org/governance/civic-engagement> (last accessed: 10.11.2025).
15. WHO. Public-private partnerships for health care infrastructure development: Lessons from European countries. Geneva, 2023. 145 p. URL: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2022-5713-45478-65097> (last accessed: 10.11.2025).
16. Will Public-Private Partnership in Ukraine Gain New Life? / Transparency International Ukraine. 2025. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/will-public-private-partnership-in-ukraine-gain-new-life/> (last accessed: 23.10.2025).
17. World Bank. Public-private partnerships in post-conflict reconstruction: Case studies and lessons learned. Washington, 2024. 280 p.

URL: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/post-conflict-reconstruction-ppps> (last accessed: 10.11.2025).

18. World Bank. Ukraine's Capacity for Reconstruction to Advance with World Bank Support. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/11/07/ukraines-capacity-for-reconstruction-to-advance-with-world-bank-support> (last accessed: 24.10.2025).

19. Андрійчук Т. В. Роль громадянського суспільства у відбудові. *Вісник публічного управління*. 2024. Вип. 2. С. 78-95. DOI: <https://doi.org/10.31732/vispubu.2024.2.09>.

20. Білоус О. Д. Публічно-громадське партнерство в Україні: сучасний стан та перспективи. *Економіка і підприємництво*. 2024. № 6. С. 123-134.

21. Бюджет Харкова 2025: На що піде бюджет Харківської громади у 2025 році / Суспільне Харків. 2024. URL: <https://suspilne.media/kharkiv/893809-u-harkovi-zatverdili-budzet-gromadi-na-2025-rik-na-aki-vitrati-zaklali-najbilse-grosej/> (дата звернення: 24.10.2025).

22. Про публічно-приватне партнерство: Закон України № 7508-IX від 20.03.2025. Київ, 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7508-19> (дата звернення: 07.11.2025).

23. Відбудова житла, підтримка матусь, дітей та військових: Роганська громада буде майбутнє. *Слобідський край*. 2025. URL: <https://www.slk.kh.ua/oblast-online/rogan/vidbudova-ta-pidtrimka-ak-roganska-gromada-vidnovluetsa-pisla-vijni.html> (дата звернення: 24.10.2025).

24. Відбудова України: принципи та політика: аналітична записка. Київ: Центр стратегічних досліджень, 2022. 150 с. URL: <https://cis.org.ua/analytical-note-rebuilding-ukraine-principles-and-policy> (дата звернення: 07.11.2025).

25. Відбудова Харківщини: що фінансуватимуть у 2024 році / LB.ua. 2024. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/604514_vidbudova_harkivshchini_shcho.html (дата звернення: 24.10.2025).

26. Відбудова Харкова під прицілом ворога: як ремонтують пошкоджені будинки. *Свій дім*. 2025. URL: <https://sviydim.media/articles/rebuilt/yak->

remontuyut-poshkodzheni-budynky-u-kharkovi/ (дата звернення: 24.10.2025).

27. Вороненко А. В. Відновлення та розвиток громадських ініціатив у регіонах. *Громадський вісник України*. 2024. № 2. С. 12-29.
28. Гнатюк О. П. Роль громад у процесах відбудови. *Соціальні студії України*. 2023. № 4. С. 89-105.
29. Гончарук Н. Г. Модернізація публічного управління в Україні під час війни і післявоєнного періоду. *Цифровий економічний часопис України*. 2022. Вип. 3. С. 22-45.
30. Гулій М. Вплив публічно-громадського партнерства на відновлення регіонів. *Вісник регіональних досліджень*. 2023. № 9. С. 89-98.
31. Деменко О. О. Особливості впливу громадського суспільства на постконфліктну відбудову. *Публічне управління*. 2023. Вип. 5. С. 48-64.
32. Іваненко І. С. Державне управління у постконфліктній відбудові. *Публічне управління: наук. журн.* 2023. Вип. 5. С. 101-115. DOI: <https://doi.org/10.31651/ru.2023.5.101>.
33. Іванов А. О. Законодавчі новації у сфері публічно-приватного партнерства в Україні. *Юридичний вісник*. 2023. Вип. 3. С. 33-47.
34. Іонова Н. Ф. Вдосконалення інституційних основ публічно-приватного партнерства. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. № 2. С. 78-92.
35. Кірін Р. С. Правове забезпечення безпеки на постконфліктних територіях : монографія. Київ : Нац. акад. наук України, 2022. 395 с.
36. Коваленко Т. С. Модернізація управління у період відновлення. *Управління державою*. 2023. № 4. С. 34-50.
37. Ковальчук Л. В., Петренко В. В. Публічно-громадське партнерство у сфері безпеки. *Вісник КНУ ім. Шевченка*. 2023. Вип. 12. С. 45-67. DOI: <https://doi.org/10.17721/visknuk.2023.12.05>.
38. Кравченко М. І. Методи оцінки ефективності публічно-громадського партнерства. *Публічне управління*. 2023. Вип. 7. С. 90-105.
39. Кравченко М. І. Оцінка ефективності публічно-приватного

партнерства. *Публічне управління*. 2023. Вип. 7. С. 90-105.

40. Кривенко А. В. Механізми участі громадськості у відбудові регіонів України. *Соціальні науки*. 2023. № 3. С. 77-91.

41. Куп'янська громада готується до відбудови житла та опалювального сезону / Харківська ОДА. 2024. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/118053> (дата звернення: 24.10.2025).

42. Куп'янська міська рада: Офіційний веб-сайт. 2025. URL: <https://kuryansk-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 24.10.2025).

43. Литвинова О. І. Інформаційні платформи у процесах залучення громад. *Вісник публічного управління*. 2024. Вип. 4. С. 22-39.

44. Литвинова О. І. Механізми залучення громад у процеси відновлення. *Вісник публічного управління*. 2024. Вип. 4. С. 22-39.

45. Максименко М. М. Партисипативне управління у відновлювальних процесах. *Публічне управління в Україні*. 2023. Вип. 6. С. 40-58.

46. Марченко Є. А. Поняття та сутність постконфліктної відбудови. *Логос*. 2023. № 7. С. 101-115. DOI: <https://doi.org/10.15421/logos2023.07.15>.

47. Міністерство розвитку громад та територій України. План для Ukraine Facility. Київ, 2024. 60 с. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 10.11.2025).

48. Міністерство розвитку громад та територій України. Стратегія відновлення України. Київ, 2024. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 10.11.2025).

49. Науковий центр України. Аналітичний звіт: відновлення громадських інституцій. Київ, 2022. 48 с. URL: <https://ukrainecentre.com/downloads/visnyk-2022.pdf> (дата звернення: 24.10.2025).

50. Оболендський О. Нові моделі публічно-приватного партнерства для України. *Політичний журнал України*. 2024. № 5. С. 25-40.

51. Олексюк І. М. Співпраця влади та громадськості під час відновлення. *Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 5. С. 45-60.

52. Орловська Л. Д. Виклики партисипативного управління у

постконфліктних регіонах. *Науковий часопис*. 2024. № 8. С. 34-47.

53. Очільниця Роганської громади розповіла про проблеми і відбудову / Суспільне Харків. 2024. URL: <https://suspilne.media/kharkiv/699520-do-rokanskoj-gromadi-pid-harkovom-povernulisa-80-ludej-i-lise-10-biznesu-kerivnica-gromadi/> (дата звернення: 24.10.2025).

54. Петрова І. П. Відновлення економіки України після конфлікту. *Журнал економічних досліджень України*. 2024. № 1. С. 50-65.

55. Політична карта Харківської області: тенденції двох років війни / ОПОРА. 2024. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/politichna-karta-harkivs-koji-oblasti-tendenciyi-dvoh-rokiv-viyni-25342> (дата звернення: 24.10.2025).

56. Полчанов А. Ю. Постконфліктне відновлення як система: теоретичні основи. *Економіка України*. 2017. № 5. С. 10-20.

57. Портал «Децентралізація». Харківська область. 2024. URL: <https://decentralization.ua/areas/0572> (дата звернення: 24.10.2025).

58. Про громаду. Куп'янська міська рада. 2023. URL: <https://kupyansk-gromada.gov.ua/pro-gromadu-09-00-20-04-10-2023/> (дата звернення: 24.10.2025).

59. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік / Харківська обласна рада. 2023. URL: <https://ts.lica.com.ua/77/1/383574/25866> (дата звернення: 24.10.2025).

60. Розробка Комплексного плану просторового розвитку як можливість ефективної відбудови громади. *Децентралізація*. 2024. URL: <https://decentralization.ua/areas/0572> (дата звернення: 24.10.2025).

61. Рубан В. П. Інституційні аспекти публічно-громадського партнерства. *Наукові праці Національного університету*. 2024. С. 113-131.

62. Тарасова Н. П. Залучення громадян до процесів відновлення. *Країна і право*. 2025. № 4. С. 56-68.

63. Тихомирова Є. Б. Основи теорії конфлікту і партисипативного управління : підручник. Рівне : Перспектива, 2007. 389 с.

64. Центр реформ і реформування. Стратегія розвитку публічно-приватного партнерства в Україні. Київ, 2023. 60 с. URL: <https://reforms.org.ua/>

strategiya-ppp-ukraine.pdf (дата звернення: 24.10.2025).

65. Циркунівська сільська громада. *Вікіпедія*. 2018. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Циркунівська_сільська_громада (дата звернення: 24.10.2025).

66. Шевченко М. А. Партисипативне управління в локальних громадах. *Соціальні науки в Україні*. 2023. № 1. С. 56-70. DOI: <https://doi.org/10.31651/snukr.2023.1.06>.